

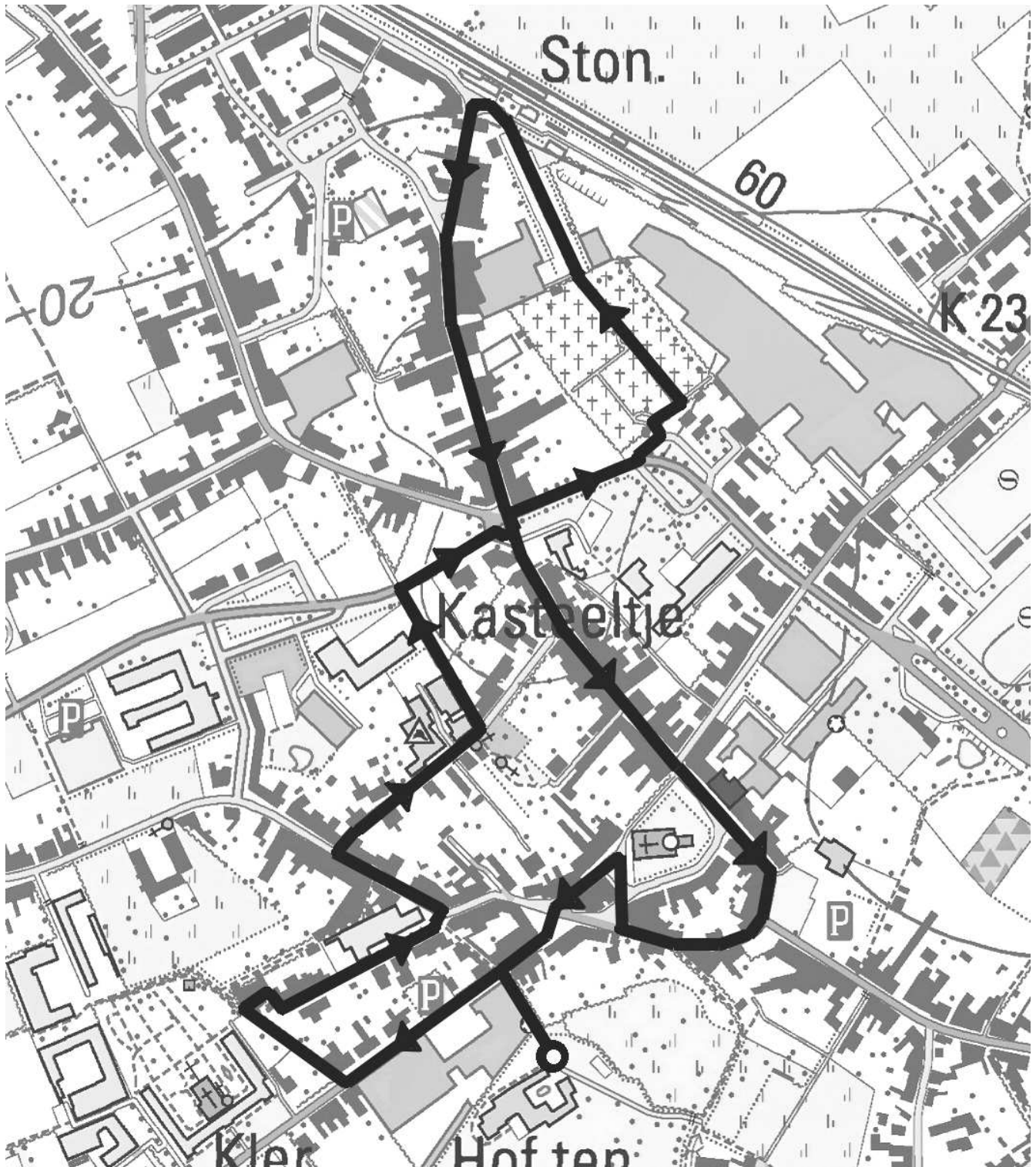

Heemkring Opwijk-Mazenzele

Open Monumentendag zondag 13 september 2015

Geleide erfgoedwandeling in Opwijk-dorp

Onroerend erfgoed herinnert aan WO I

Uittreksel van de Geografische kaart van België, opgesteld door het Nationaal Geografisch Instituut.
Ingevuld door HOM en aangepast tot schaal ca. 1/5.000 (1cm = 50m).

Heemkring Opwijk-Mazenzele

Contactadres: Bolstraat 93, 1745 Opwijk

Tel. 052-35 50 27

E-mail: info@heemkringopwijk.com

URL: www.heemkringopwijk.be

www.beeldbankopwijk.be

Gidsen en samenstelling van deze publicatie:
Ingo Luypaert, Jan Meeussen en Maurice Willocx.

OMD-activiteit met medewerking van het Gemeenschapscentrum Opwijk.

Beknopte bronnen- en literatuurlijst

Voor meer gegevens over de geschiedenis, bouwstijlen, architectuur,... van de weerhouden gebouwen en locaties verwijzen wij onder meer naar:

- de publicaties van Heemkring Opwijk-Mazenzele (HOM) bij diverse Open Monumentendagen. De meeste zijn raadpleegbaar via homdad.com/HOM-alg/erfgoedzorg/.
- diverse artikelen in *HOM-Tijdschrift* (1989-2008). Een aantal zijn raadpleegbaar via homdad.com/HOM-alg/hb/.
- diverse bijzondere publicaties van HOM over specifieke onderwerpen. Zie lijst op homdad.com/HOM-alg/HOM-publicaties/index.htm.
- diverse bijdragen op de HOM-website www.heemkringopwijk.be, raadpleegbaar o.m. via homdad.com/HOM-alg/hb/ en homdad.com/HOM-alg/WO_I-2014-2018/Bijdragen/.
- publicaties bij diverse heemkundige wandelingen door HOM. Enkele zijn raadpleegbaar via homdad.com/HOM-alg/wan/.
- VAN DURM Herman, studie van B.T.K.-project *Valorisatie onroerend patrimonium, 1985-1986*. Projectpromotor: Heemkring Opwijk-Mazenzele.

Diverse bronnen en literatuur over de geschiedenis van de weerhouden gebouwen en locaties in het kader van WO I:

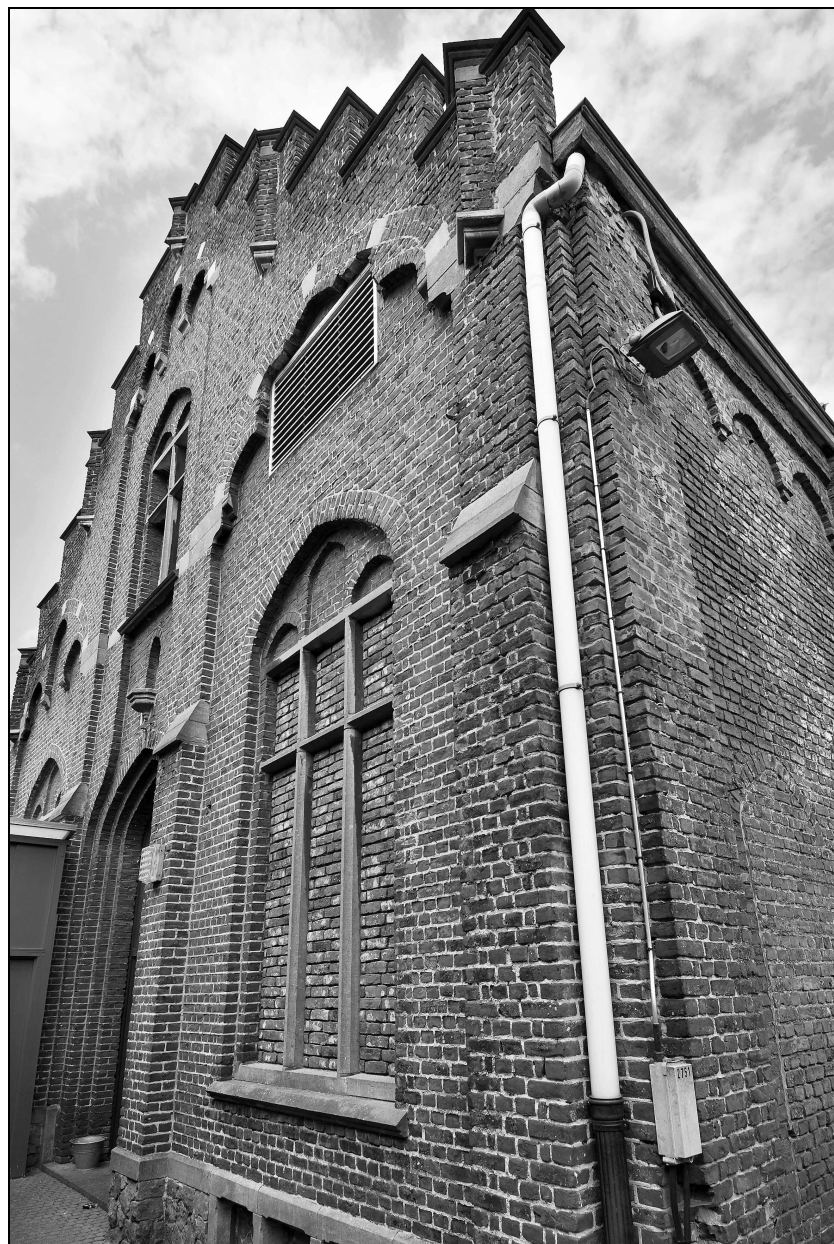
- *Getuigenissen van «de andere oorlog». Opwijk-Mazenzele (en omstreken) 1914-1918*, Heemkring Opwijk-Mazenzele, 2004, 510 pag.
Meer info: homdad.com/HOM-alg/wo-1/.
- *De andere oorlog. Opwijk-Mazenzele 1914-1918*, tentoonstellingsgids, Heemkring Opwijk-Mazenzele, Opwijk, 1989.
- LINDEMANS Leo, *Geschiedenis van de familie Lindemans 1370-1980*, Brussel, 1979.
- de publicatie *Oorlogsboek van het Davidsfonds. Eén en ander over de Duitschers in de omschrijving der afdelingen. 1914-1918*, in twee delen: deel I: Luik, Limburg, Brabant (Nr 193).
- Serrien Pieter, *Oorlogsdagen. Overleven in bezet Vlaanderen tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Manteau, 2014.
- De archief- en documentatieverzameling van Heemkring Opwijk-Mazenzele.
- Gemeentelijk (administratief) archief Opwijk, met inbegrip van de akten burgerlijke stand en van de bevolkingsregisters van de gemeenten Opwijk.
- De bronnen waarvan uittreksels opgenomen werden in deze publicatie bij deze OMD-erfgoedwandeling *Bouwkundig erfgoed herinnert aan WO I*.

Bronnen waarvan uittreksels opgenomen werden in deze publicatie

De selectie van de uittreksels werd gekozen omwille van hun relatie met het gebouw of de locatie van het parcours. Zij zijn geordend per gebouw of locatie, volgens de bron en op datum.

- LINDEMANS Jan, *Geschiedenis der gemeente Opwijk*, Brussel, 1937-1939, hoofdstuk *De Oorlogsjaren (1914-1918)*, pag. 221-232 en hoofdstuk *Opwijkse geslachten en Opwijkse mensen*, pag. 236-273.
Aangeduid met '(Geschiedenis van Opwijk)'.
- VERSCHUERE Antonellus O.F.M., *Hoe zij Groeide. De Congregatie van de zusters van St Vincentius a Paulo – Opwijk 1847-1947. X – De Congregatie in den oorlog 1914-1918* (pag. 93-103), 1947.
Aangeduid met '(Hoe zij groeide)'.
- het oorlogsdagboek 1914-1919 van Louis Lindemans.
Aangeduid met '(Oorlogsdagboek van Louis Lindemans)'.

- verslagen van de parochiepastoors over de oorlogsgebeurtenissen. *Nr. 526 Opwijck St Paulus*, door pastoor Aug. Van der Velpen.
- de frontblaadjes *De stem uit Opwijck*, nr. 1 (15-10-1915) – nr. 32 (10-10-1918).
Aangeduid met '(De Stem uit Opwijck + datum)'.
- uitgaande brieven van de gemeenten Opwijk waarvan een kopie bewaard bleef (handgeschreven transcripties).
Aangeduid met '(Brievenkopieboek gemeente)'.
- het 'afroepboek' van de parochie Sint-Paulus (vanaf half november 1916).
Aangeduid met '(Verslagboek Sint-Paulusparochie)'.
- Stukken uit het archief van de Brouwerij De Smedt.
Aangeduid met '(archief Brouwerij De Smedt)'.

De Sint-Pauluszaal (1909-'10, Processiestraat) vervulde onder WO I een erg belangrijke maatschappelijke en sociale rol.

© Provincie Vlaams-Brabant, foto Jan Decreton (2008).

Klooster en omgeving

Moederhuis van de Zusters van de H. Vincen-tius à Paulo van Opwijk.

Aanvankelijk hadden de zusters hun moeder-huis in het complex aan de Marktstraat-Gasthuisstraat – zie 'Vroegere Gasthuis' hier onder.

De eerste fase van het 'nieuw' klooster -de vleugel evenwijdig aan de Kloosterstraat- werd in 1902-1904 gebouwd in een neogotische stijl naar de plannen van architect Alex. Struyven. De vleugel langs de kant Droeshout werd ge-bouwd in 1936 als juvenaat, op de plaats waar vroeger de kloosterboerderij stond, met een uitbreiding langs de noordzijde in 1946. De oostvleugel (kant van 't dorp) werd bijgebouwd in 1946 als noviciaat, naar de plannen van architect De Buck uit Leuven. De ruime klooster-kapel -een ontwerp van architect Frans Mer-tens- werd in 1933 bijgebouwd (ingewijd door Kardinaal Van Roey op 10 augustus 1934). Het geheel herbergt nu, naast de kloosterlokalen, schoolinrichtingen en 'Zonnelied', dagopvang voor mensen met een handicap.

Het Rectorhuis, een vrijstaand gebouw rechts van het hoofdgebouw, was van 1905 tot 1967 het verblijf van de rector van het klooster. Sinds 1967 woont er een gemeenschap van zus-ters.

Het klooster en de rectorwoning zijn opgeno-men in de Inventaris van het Bouwkundig Erf-goed (Onroerend Erfgoed, een agentschap van de Vlaamse Overheid). ID: 214864.

Wij veronderstellen dat de aanduidingen van "t klooster" in de bronnen (publicatie 'Hoe zij groeide...' en Verslag van August Van der Vel-pen, pastoor) betrekking hebben op het 'nieuwe' klooster aan de Kloosterstraat en niet het vroegere klooster op de gasthuissite aan de Gasthuisstraat.

Angstige uren beleefden de Zusters, zoals heel de be-volking van Opwijk, in de laatste dagen van Septem-ber, toen het Belgisch leger zijn derden en laatsten uitval ondernam van uit Dendermonde en Buggen-hout, in de richting Assche — Opwijk — Merchten. Op een nacht kwam een grote troep Duitsers -5000 man, met al hun oorlogstuig- legeren kort bij het klooster; de Zusters zagen de kanonnen in actie in de richting van Lebbeke en aanschouwden met ontzetting den gloed van de brandende huizen in de verte.

(Hoe zij groeide)

Vrijdag 16 oct. 1914: Vluchtelingen uit de omstre-ken van Mechelen en Epegem, die naar huis trek-ken, komen hier toe. Eenige vrouwen vernachten in het klooster.

(Verslag van August Van der Velpen, pastoor)

Op 8 November (1918) werd bijna heel het klooster bezet, tot zelfs een deel der kapel. ... 't Klooster werd tot een echt militair kampement, waar 210 man zich installeerden alsof ze er thuis hoor-den. Ze hadden er hun slachterij, waar de dieren met geweschoten werden afgemaakt, kleermakerij, schoenmakerij en barbierswinkel; en dit alles met een geloop en een lawaai, die de traditionele stilte en rust van het Opwijkse klooster gruwelijk ver-stoorden. De Zusters moesten daarbij nog dag en nacht de wacht houden, om op elk moment mogelij-ke en dreigende dieverij te voorkomen: vooral de varkensstal van het klooster scheen een gevaarlijke aantrekkingskracht uit te oefenen op het soldaten-volk van over den Rijn. 't Was dan ook voor de Zus-ters een hele opluchting toen, op den 11 November met den wapenstilstand ook het blijde vooruitzicht verscheen dat ze weldra van het vreemde gespuis – want dat was het in zijn groeiende tuchteloosheid aan 't worden- voor goed zouden verlost worden. De overwonnen Duitsers vierden zelf den wapenstil-stand en hun nederlaag nog meer dan gelijk wie, en schoten 's nachts, om hun vreugde te uiten, vuur-werk neer van uit de mansardevensters. 't Duurde echter nog tot 14 November voor ze allen 't Klooster uit waren, ...

De reiniging met mesthaak en riek, van de door het Duitse leger ontruimde lokalen nam een hele week in beslag.

Gedurende enkele weken werden nog een aantal vluchtelingen, aangetast door de Spaanse griep, liefderijk in het klooster opgenomen en door de Zusters verpleegd

(Hoe zij groeide)

Vroegere jongensschool en omgeving

Gebouwd op gemeentegrond (zie 'Schutters-hof') vanaf 1860 naar de plannen van provinci-aal architect Louis Spaak.

De eerste fase van het geheel, d.w.z. het schoolhuis en daarbij aansluitend een gelijk-vloers gebouw van drie traveeën waar drie klassen in werden ondergebracht, was het pro-duct van een typeplan, opgelegd aan alle ge-meenten, en dus zeker niet aangepast aan de omgeving errond. Het gebouw werd opgetrok-ken in neoclassicistische stijl, met bepaalde herinneringen aan andere bouwstijlen, met ruim gebruik van gevelbaksteen en blauwe hardsteen.

Diverse uitbreidingen, zowel in de lengte als in de hoogte, werden uitgevoerd in 1903, 1926, 1928 en 1932-'33. Er kwamen allerlei bijge-bouwen. De klaslokalen herbergden ook de Gemeentelijke Openbare Bibliotheek.

Sinds 1886 werd langs de kant van 't Schuttershof een bergplaats voorzien voor het gemeentelijk brandweermateriaal.

Ook 't Kot, het plaatselijk arrestantenhuis was in een aanpalend gebouw, langs de kant van 't Schuttershof, gevestigd.

Het *schoolhuis* deed achtereenvolgens dienst als woonhuis voor het schoolhoofd, klaslokalen, ontvangerij van de gemeente, lokalen voor de ravitailleringdienst onder WO II, terug ontvangerij en daarna politiecommissariaat.

Een bijgebouw langs de kant van 't Schuttershof deed achtereenvolgens dienst als waag (waar het vee gewogen werd) en als nieuw brandweersarsenaal vanaf 1940.

In 1978 volgde een grondige wijziging aan de gebouwen, met het oog op de installatie van het Gemeentelijk Buitengewoon Secundair Onderwijs (BuSO) in de gebouwen.

Een troep auto-vrachtwagens (van het Duitse leger) nam op 28 oktober (1918) zijn intrek in de jongensschool

(Geschiedenis van Opwijk)

Zondag 4^e Oct. 1914

's Nachts (3/4) worden hier door de D. talrijke vluchtelingen overgebracht uit Sint-Gillis en Dendermonde: arme dompelaars. Zij worden in S. Pauluszaal en in de gemeenteschool geherbergd en moeten door de Gem. onderhouden worden.

Maandag 9^e November 1914

Heropening der lagere scholen.

Maandag 7 October 1918

De scholen gesloten.

Dijnsdag 8 October 1918.

Aankomst van nieuwe vluchtelingen. Deze logeeren in de scholen welke ontruimd werden.

Maandag 28 October 1918.

Rond 3 uren aankomst van talrijke D. automobiles en soldaten. Daar het pensionaat reeds volzet is, kampen zij op de koer van de gemeenteschool, waarvan de afsluitingsmuur deels afgeslagen wordt.

Dijnsdag 5 November 1918.

De D. bezetten al de scholen en publieke gebouwen.

Woensdag 6^e Novembr 1918.

Groote duitsche vrachtautomobiles op de koer van de Gemeenteschool. De muur van de speelplaats verder omvergeworpen...

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

7 Oct. 1914: *Veel werk met de vluchtelingen, die in de school logeeren en moeten gevoed worden.*

8 Oct. 1914: *14de dag van strijd. Veel Duitse soldaten met wagens. Ze vernachten in de school.*

12 Oct. 1914: *200 soldaten in de school.*

(Verslag van August Van der Velpen, pastoor)

Naar het schijnt zouden de gemeentescholen geslo-

ten zijn van 15 Mei ! ..

(De Stem uit Opwijk, 1-8-1917)

De menschen sukkelen met de steenkolen.

Het is verboden geweest de stoven te doen branden in de scholen.

(De Stem uit Opwijk, 1-8-1917)

Pensionaat Lindemans

Het huis en het schooltje van onderwijzer Alexander De Plecker in de huidige Schoolstraat werd door familieoverdracht de kern van de kostschool van Arnoud Van Bever (gehuwd met de dochter Petronella De Plecker in 1802) en in de volgende generatie van de school van Pieter Lindemans (gehuwd met de dochter Katrien Van Bever in 1840). Het pensionaat Lindemans wordt in de 19de eeuw geleidelijk verder uitgebreid tot indrukwekkend gebouwencomplex dat zich uitstrekte over een lengte van ca. 100 meter langs de Schoolstraat.

Na de sluiting in 1920 worden de gebouwen verhuurd aan de kloosterzusters O.-L.-Vrouw van het H.Hart van 1923 tot 1929. Begin 1930 werd het gebouwencomplex grotendeels door brand vernield, waarbij alleen het woonhuis van Paul Lindemans bleef gespaard (huidig huis nr. 23). In 1930 en 1931 werd het grootste gedeelte van het goed verkaveld en verkocht.

Onder de oorlog woonden in de gebouwen van 't pensionaat nog drie ongehuwde zusters van Louis Lindemans (zie 'Huis Lindemans'): Maria Joanna († 21-07-1918), Apollonia Ludovica en Juliana Catharina († 27-04-1916).

Er woonde ook de geestelijke bestuurder, Constant Van Bavel en de meid Ludovica Van Malderen.

In augustus-september 1914 werd het gebouwencomplex gebruikt als Rode Kruis-lazaret voor gekwetste soldaten, als toevluchtsoord voor vluchtelingen voor het stallen van vee. Begin oktober vestigden de Duitsers er een 2-tal weken een veldlazaret. In de volgende weken diende het pensionaat regelmatig onderdak te geven aan Duitse manschappen en hun uitrusting. Er werd geplunderd en gestolen.

In januari 1915 opende men opnieuw het externaat met 29 leerlingen, maar op 31 juli 1915 werden de gebouwen praktisch volledig door de Duitsers bezet. Naar het einde van de oorlog toe, op 22 oktober 1918, vestigde de cartografische dienst van het Duits leger (in aftocht) er zich nog. Enkele dagen nadien dienden de klassen leeggemaakt te worden en de leerlingen naar huis gestuurd. Op 2 november vestigde er zich een Duitse veldkeuken

Na de wapenstilstand werden er diverse officieren en ook legereenheden (die deelnamen aan de bevrijdingsfeesten in Brussel), ingekwartierd.

Op 2 december 1918 konden de klassen heropend worden. 27 maart 1920 betekende het definitief einde van het pensioonaat. Het telde nog 100 leerlingen. De eeuwenoude familiale onderwijsformule was nu hopeloos voorbijgestreefd.

De zwaargekwetste Duitser (van het treffen op 26 september 1914 op het Eekskén) werd op een kruiwagen naar het pensioonaat Lindemans gebracht, dat als Rood-Kruishospitaal was ingericht. Het was de eerste gekwetste die er ter verpleging werd opgenomen. In de loop van de dag en s'andendaags volgden er nog een 30-tal, zowel Belgische als Duitse getroffen. In de avond werden ze dan steeds verder geëvacueerd op Brussel, omdat we hier in de voorlijn lagen. Een Belgisch soldaat, Alfons Daese, van Gent, gekwetst in de gevechten van 27 september, door een schot in de lenden, eerst opgeraapt in de avond en, zonder verband, naar hier vervoerd, overleed enige uren later.

(Geschiedenis van Opwijk).

Een Duits veldlazaret verblijft in het pensioonaat van 4 tot 9 oktober 1914, doch krijgt geen gekwetsten te verzorgen

(Geschiedenis van Opwijk).

Dijnsdag 4 Aug. 1914

Brief naar den Minister van Oorlog om het Gesticht ter beschikking van het Rood Kruis te stellen.

Woensdag 5 Aug. 1914

Rondgang voor het Rood Kruis (beddegerief, linnen, enz.)

Zaterdag 8 Aug. 1914

Onze jongens, met de onderwijzers en den studentenbond, inrichting van RoodKruis in het Pensioonaat.

Vrijdag 4 Sept. 1914

Talrijke vluchtelingen uit Lebbeke brengen akelige tijdingen. Die menschen beven van schrik. Velen vernachten in de schuur van 't pensioonaat, sommigen op de dortoir (De Decker en zoon).

Zaterdag 26 Sept. 1914

De gekwetste D., zekere Otto Richter, van Gorlitzer, kreis Keulen, wordt door de D. op een kruiwagen naar het Pensioonaat (Rood Kruis) gebracht, rond 2 uren: Hij was getroffen midden in het lijf: waarschijnlijk was de maag doorboord.

Duitsche gekwetsten worden naar het Pensioonaat gebracht.- De D. doctors Speyer en Panter, even als onze doctors, bestatigen dat de wonde van Otto Richter door een oorlogswapen (en niet door een jachtgeweer of revolver) werd veroorzaakt.

Intusschen heeft Dr. Speyer het Gesticht verlaten. Is hij het of een andere officier die de moorderij van de gevangenen van Eekskén belette ?

Al de D. gekwetsten worden dienzelfden avond naar Brussel vervoerd.

Duitsche batteries zijn opgesteld rond Opwijk: scherven van scraphnels vallen op 't Pensioonaat
Zondag 27 Sept. 1914

Rond 7 ½ u. wordt de soldaat Cornu (van Cuesmes, 5e ch.) 's avonds te voren gekwetst achter de statie, en die den ganschen nacht op het veld bleef liggen, gansch uitgeput, door D. brancardiers naar het Pens. gebracht.

Drij Belgen (Jos. Steyaert, Everghem, Amedée Van de Kerckhove, Mouscron, en Georges Herspoel, Hautrive, allen 5e ch.) en een dertigtal gekwetste D., de eene op draagberries en karren, andere lichtgekwetste (aan handen voornamelijk) te voet, komen aan in 't Pensioonaat.

De 2 D. doctors, onze doctors, onze onderwijzers (Rood Kruis) zijn overlast van werk. Steeds worden nieuwe gekwetsten aangebracht. Treurige beganenis !

's Avonds worden al de D. en B. gekwetsten, na vermaakt geweest te zijn, met karren naar Br. Vervoerd, vergezeld van gewapende Roodkruis soldaten.

Rond 8 ½ 's avonds, als reeds de D. doctors vertrokken waren, worden nog gekwetsten op 5 à 6 karren aangebracht. Tusschen hen bevinden zich de Belgen: Arthur Cherasi, Watermaal; Gustave Bursens, Huesden, die naar eene chique vraagt, en Alfons Daese, Gent Pijlstraat (1e L.) Deze laatste wordt op de kar zelve door mijn zoon Joseph en eenen kleinen Duitsch vermaakt.

Rond 11 uren 's nachts, komen nog toe op eene kar: Louis Van Nuffel, Buggenhout-Opstal (21^e L.)

's daags te voren aan de schouder gewond, Raymond Nerinckx, Ruysselede (21^e L.), Joseph Gilmond, Soignies, brancardier, Oswal Meunier, Ellezelles, kap. 1^e Art., deze laatste niet gekwetst. Allen waren gevangen genomen te Lebbeke (Heizijde) in eenen kelder. Zij slapen hier eene ½ uur en vertrekken in den nacht naar Brussel.

Maandag 28 Sept. 1914

Een D. kranke (Gustave Radlag) aangedaan van eene dubbele pneumonie wordt door Dr Panter in het pensioonaat gebracht, met peerd en voiture van Fr. De Smedt, door de D. aangeslagen.

Rond 9 ½ 's avonds. Onze gekwetste, Alf. Daese, die in den loop van den dag door E. H. Van Bavel berecht werd, sterft, omringd door onze familie en van de heeren van het Opw. Rood Kruis.

Woensdag 30 Sept. 1914

In het pensioonaat worden 8 dwalende koeien van

't Eekskan aangebracht. Andere worden in naburige hoeven opgenomen. Louis Aerts van 't Eekskan verblijft bij ons.

Zondag 4^e Oct. 1914

Aankomst in het pensioonaat van een D. veldlazaret: Dr Brunner (uit Beieren) oberartz, Dr Pinker, een koloniale Dr., etc. met een veertigtal RoodKruismilitairen

Maandag 5 Oct. 1914

Duitsch lazaret voorgoed in het pensioonaat gevestigd: Tamelijk hoffelijke lieden.

Vrijdag, 9 October 1914

Rond 1 ure, vertrek uit het pensioonaat, met gezochte mise en scène, van de wagens van het veldlazaret. (Zie photographie van de koer vol ambulancewagens, eene van de doctoren en krankendienders van 't lazaret).

Maandag 12 October 1914

Groote doortocht van troswagens en troepen te Opw. En ook te Grembergen. Verscheidene honderden peerden (een veertigtal in 't pensioonaat) moeten hier vernachten.

Dijnsdag, 13^e October 1914

4 peerden in 't pensioonaat; Bij ons logeert een officier ritmeester, met zijnen hond.

Maandag 19 October 1914

Vluchtelingen van Hever, die in Waereghem verbleven, landen hier aan, uitgeput... Een 40tal houden stil in 't pensioonaat, en eten al wat er is: tusschen hen, eene pasgeboren, stervende tweeling !

Maandag 3 November 1914

De muur in den kelder achter welke eenige kostbare voorwerpen verborgen werden, uitgeslagen. 's Avonds onverwachts hebben wij weer electricisch licht.

Vrijdag 20 November 1914

Een dertigtal landwehrmannen (uit Mulheim a/Ruhr) in het pensioonaat.

Zondag 22^e November 1914

De Duitse landwehrmannen verlaten het Gesticht met bedreigingen en nemen 6 matrassen met toebehoorten mede.

Dijnsdag 24 November 1914

De D. halen nog 8 bedstoelen en verscheidene matrassen uit het Gesticht.

Woensdag 2 December 1914

Nogmaals 46 D. in 't pensioonaat. Nieuwe roof van beddegerief.

Maandag 7 December 1914

D. vragen nogmaals naar bedden, tafels, banken uit het pensioonaat. Ze zullen alles terugbrengen, zeggen zij ?

Maandag 11 Januari 1915

Wij doen circulaires drukken voor de heropening van het Gesticht (externaat) op maandag aanst.

Maandag 18 Januari 1915

Wij openen het externaat met 25 leerlingen.

Dijnsdag 27 Juli 1915

Vertrek van onze 'Mulheim an Ruhr'sche soldaten, die hier sedert vele maanden legeren. Zij vertrekken naar Halle.. 's middags aankomst van hunne opvolgers, komende van Leuven

Vrijdag 30 Juli 1915

Wij vernemen dat de nieuwe commandant (Comm. Oberlieutenant Bertran, unterburgemeester von Crefeld) ('t akkoord met onzen burgemeester) al zijne mannen in 't pensioonaat zou willen leggen.

Zaterdag 31 Juli 1915

Ja, 't is er. Terwijl ik afwezig was, toen Jan en Joseph in de klas waren, sluipen 50 à 60 Duitschers, zeer stillekens het gesticht binnen, en vestigen zich op den bovensten dortoir en de aanpalende kamers. Een sergeant, Schmalz, acteur comique van stiel, neemt bezit van de kamer van den professor, en heeft het beheer over de gansche bende.

Maandag 27 September. 1915

Heropening der klassen (internes)

Dijnsdag 28 September 1915

41 externen komen binnen.

Zondag 2^e April 1916

De D. commandant doet den dorschvloer ruimen, om er zijn vervl. kot van voiture te plaatsen ! Wij hebben nog niet genoeg met de 60 landsturmern ?

Vrijdag 30 Juni 1916

De meeste landsturmern, tusschen dewelke een brave boer uit Schwarzwald, verlaten het Gesticht.

Zondag 2 Juli. 1916

De D. feldweibel komt ons bedanken voor het lang verblijf zijner mannen in het Gesticht. Om waarheid te spreken, wij hadden over hen niet te klagen: De groote dortoir, waar zij sliepen werd steeds rein gehouden, alsook de vestiaire, boven de kapel, welke zij als leeszaal gebruikten. De groote trapzaal werd dagelijks geschuurd. Zij hielden geen lawijt en poogden de klassen niet te stooren.

Maandag 13 November 1916

De sedert lang hierverblijvende D. vervangen door D. die tot hiertoe te Assche Berchem legerden.

Vrijdag 29 Juni 1917

Na een zeer korte nacht begeben wij ons, de heer commissaris en ik, naar de statie. De beestenbakken waarin de vluchtelingen vernachten meestal nog gesloten. De familie Drouart is de eerste met welke wij in aanraking komen. Door de zorgen van het komiteit worden de vluchtelingen, tusschen dewelke stokoude menschen, zieke menschen en arme kinderen tusschen de inwoners verdeeld en ingekwartierd. Dit gaat niet zonder eenige herrewar... Intusschen Sint Paul processie. Rond 2 uren zijn schier al de vluchtelingen ter bestemming. In het pensioonaat

zijn 3 families overgebracht: familie Cyrille Geysen (4 pers.) fam. Jules Biebuyck (4 pers.) en Louis Emar.

Maandag 30 Juli 1917

Prijsuitdeeling. Onze leerlingen op vakantie tot 17 september.

Maandag 17 September 1917

Rentrée (65 leerlingen)

Zaterdag 18 October 1917

Een twelftal fr. vluchtelingen, meestal bejaarde mensen, door de D. opgeëischt en dadelijk meegenomen. Onze Louis Emer, op zijn kamerken door de D. overrast, terwijl hij zich scheert. In haast vertrouwt hij zijn spaarpotje aan E. H. Abbé van Bavel.

Zaterdag, 3 November 1917

Een laffe zot, gepatenteerde luierik (De Naalde) werpt zijnen blok door het venster van de hoogste klas van 't Pensionaat, uit wraak tegen het komiteit... Opwijck, stillekens aan overgelaten aan bandieten en dieven.

Donderdag 6 December 1917

Is er dezen avond gelachen ! De D. wilden Jules Biebuyck meenemen, doch deze verliest den kop niet: 'Komt mee, zegt hij, hij is hier in de keuken van 't pensionaat.' Hij brengt de D. binnen, en vliegt de gaten uit langs 't ander deurken, voor den neus van de verblufte Duitschers...

Zondag 9 December 1917

Eindelijk, na de vroegmis, vertrek van rond de 200 fr. vluchtelingen (onder andere onze Mad. Onraedt en kinderen).

Maandag, 21 October 1918

Twee D. officieren bezichtigen het Gesticht. Voor welk doel ?

Dijnsdag, 22 October 1918

De D. officieren komen 's morgens terug. Zij willen hier hunne drukkerij (service cartographique) vestigen met 160 soldaten.

Woensdag 23 October 1918

Dezen avond komen hier aan 4 zware wagens met allerlei materieel en ongeveer 15 soldaten aan. Ze komen van Sotteghem, waar ze maar 5 dagen verbleven. Ze trekken achteruit !

Donderdag 24 October 1918

De klassen en de woning moeten ontruimd worden en de leerlingen weggezonden, op staanden voet. In den avond aankomst van nog 3 wagens, etc.

Zaterdag 26 October.

Onze D. die gansch het huis, op 2 à 3 plaatsen na, bezetten, steken hun vuur aan in de keuken met Etat-major kaarten.

Woensdag 30 October 1918

Een zestigtal aftrekkende wagens door het Dorp.

Vrijdag, 1e November 1918

De D. officieren van den cartogr. Dienst komen hier

eindelijk aan, doch zullen maar 2 dagen blijven, zeggen ze. Feitelijk heeft die dienst hier niets verricht.

Zaterdag 2^e November 1918

De D. bakkerij, met veldkeuken vestigen zich in 't penionaat, zonder iemand te kennen.

Een deel der cartographisten is reeds gisteren vertrokken, de anderen vertrekken maandag. 't Waren in 't algemeen fatsoenlijke jongens, die hier geene schade verwekten.

Maandag 3 November 1918

De muur in den kelder achter welke eenige kostbare voorwerpen verborgen werden, uitgeslagen.

Vrijdag, 8 November 1918

Rond den middag vallen een honderdtal D. , echte beren, in het pensioaat. De bakkers wezen hun den weg. Drij snotneuzen van officiers vragen dreigend naar a de sleutels. Ik keer hun den rug. Ze caseeren zich eindelijk in de veranda. Acht mannen, gevaarlijke kerels, de slechtste die we ooit zagen, maken zich meester, bij ons te huis, van 2 slaapkamers en den zolder. Wij beleven een angstvolle nacht.

Zaterdag 9 November 1918

's Middags, aankomst van pionniers, met tros. Onze refter en klassen worden bezet. Massa wagens op aftocht, en ten laatste eene voiture, vol vluchtende officiers, met eenen ezel bespannen. In het pensioaat dreigt een D. met een bijl, de deur van de kapel open te kappen. Doch waagt het niet verder. De pionniers bij ons ingedrongen, behooren tot de saksische divisie die in 1914 Dinant vernielden, volgens hunne eigen bekentenis.

Zondag 10^e November 1918

Onze pionniers vertrekken, voor 2 dagen, zeggen ze, naar Wieze, maar moeten hunne kamers behouden. Het nieuws van gisteren bevestigd. 's Avonds gedurig gebel van jonge dutsen van officiers die 'smeekend' naar een klein plaatsje vragen om veilig te kunnen slapen.

Dijnsdag 12 November 1918

Te Opwijck zijn onze beren, bij mij en in 't pensioaat vertrokken. Kamers en zalen in eenen onbeschrijflijken staat van vuilnis en verwoesting. Zij laten veel bit achter: voitures, materiaal, helmen, boeken, wat weet ik al. Doch zij worden nog denzelfden avond vervangen door grenadiers in het penionaat, en door schutzen (?) in het Dorp. Wij logeeren 2 officiers, tusschen dewelke een zieke.

Woensdag, 13 November 1918

Op de koer van 't pensioaat staan ook munitie fourgons, waarvan de wielen onbruikbaar gemaakt werden. De D. bakkers, die nog altijd in het pensioaat logeeren, zoeken moeilijkheden. Bijgescholingen van roode meneurs (mariniers) die de soldaten zoeken op te hitsen. In den avond verkoopen zij

aan de poort van 't pensionaat schoenen, sargiën, kachels, planken, allerlei geroofd goed ... Kruiwagens van 't pensionaat verdwijnen, waarschijnlijk opgeëischt door opwijcksche roovers, om den buit weg te voeren.

Donderdag 14 November 1918.

De laatste D. die in het Gesticht verbleven willen eenen gestolen wagen (uit de Vlaanderen) en de estrade van de klas wegvoeren om die aan een of anderen Opwijckschen dief te verkoopen. Wij verzetten er ons stellig tegen en zij durven niet verder vooruitgaan... Rond middag verlaten de laatsten, met venijnige blikken, het Gesticht. De groote poort wordt onmiddellijk op slot gedaan.

In den valavond komen hier zes italiaansche soldaten aan, met pak en zak. Zij waren in Vilvoorden geïnterneerd en werden door de D. losgelaten: Zij logeeren bij de voornaamste inwoners. (bij ons: Nieslu Genitori van Brindisi).

Vrijdag, 15 November 1918

Algemeene opkuisch in het pensionaat. Hoe walge-lijk vuil ! Wat beestig volk heeft hier genesteld. Wij bestatigen de stelselmatige vernieling van schoolmateriaal en beddegerief. In de hoeve zijn twee kruiwagens verdwenen.

Maandag 18 November 1918

Men gaat voort met den opkuisch van het pensionaat, 't zal lang duren.

Donderdag, 21 November 1918

Aankomst van 14^e en 19^e Linie en artillerie, die hier 2 dagen moeten verblijven. Het muziek van het 14^e (luiksche walen) bezet het Gesticht. De kolonel 't Serstevens (die te Grembergen verbleef begin oct. 1914) bij ons ingekwartierd.

Vrijdag 22^e November 1918

Blijde intrede van koning Albert in Brussel. Van 's morgens vroeg reeds zijn kolonel tSerstevens en de meeste officiers naar de hoofdstad vertrokken. Wij bestatigen intusschen dat de luiksche muzikanten terwijl wij gisteren afwezig waren in het pensionaat, als ware bandieten, handelden. De 'embusqués', die nooit den vijand zagen, doch die hier eenige geestelijken (E. H. Abbé, Constant, enz.) zagen en meenden in een geestelijk collegie te zijn, vonden het noodig van hunne antiklerikale gevoelens lucht te geven. Koffers van leerlingen werden opengebroken en menig voorwerp geroofd; de gedenkenissen van den gesneuvelden Dhaese, die na den oorlog aan de ouders moeten teruggeschonken worden, werden geplunderd; al de herinneringen aan den oorlog (duitsche helmen, enz.) die ik verzameld had, moedwillig vernietigd, enz. Heldendaden vanwaalsche embusqués, die venijnig naar onze vlaamsche soldaten opkijken, en morgen als de groote overwinnaars, in Luik zullen binnentreden...

Dezen nacht poogden zij den wijnkelder te plunderen. Doch, M. Abbé en tante Pauline waakten. Zij werden betrapt en moesten, beschaamd tot over de ooren, achteruit...

Maandag 2 December. 1918

Heropening van de klassen in het pensionaat.

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

26 Sept. 1914: Een eerste Duitsche gekwetste wordt naar de ambulancie Lindemans gebracht. Onze ambulanciers, Leo en Emiel, worden geroepen. Bij hunne aankomst liggen er reeds 4 gekwetsten, waaronder 3 zwaar gewond.

(Verslag van August Van der Velpen, pastoor)

Op een vraag van de Zivilkommisar op 17 mei 1916 antwoordt de gemeente dat er in Opwijk één gesticht is voor middelbaar onderwijs. Dhr. Louis Lindemans is eigenaar en bestuurder. Het onderwijs is er sedert januari 1915 regelmatig hernomen.

In januari 1918 antwoordt de gemeente aan de Zivilkommisar dat in Opwijk het gesticht voor vrij onderwijs Lindemans 70 leerlingen telt.

(Brievenkopieboek gemeente)

Brieven van 12^e en 22 October. Er loopen nog 'n 70 Duitschers in 't dorp; zij hebben weinig gezag- Zij slapen in 't pensionaat, de-

(De Stem uit Opwijck, 15-12-15)

26 september 1914

Rond 2 ure brachten duitsche brancardiërs hunnen eerste gekwetste naar de ambulancie die in 't pensionaat ingericht was. Ze kwamen langs het wegsken nevens de zaal en vertelden zzer luidruchtig dat 'de civielen' op hun 'geschossen' hadden. ... De doktoers van het dorp deden ook dienst en verzorgden de gekwetsten; ...

Nieuws uit Opwijck (Brief van 22 nov.) In 't pensionaat liggen 40 duitschers;

(De Stem uit Opwijck, 15-1-1916)

In 't dorp liggen nog altijd 40 à 50 duitschers; de meesten liggen in 't pensionaat gelogeerd-

(De Stem uit Opwijck, 1-7-1916)

Het aantal d. soldaten die in Opwijk er blijven is van 300 op een dertigtal gezakt; het meerendeel zijn zieken of herstellenden. In het pensionaat zijn er geene meer. ...

(De Stem uit Opwijck, 15-5-1917)

Het pensionaat Lindemans is gesloten te Paschen. Men neemt nog enkel leerlingen aan die over end, weer gaan.

(De Stem uit Opwijck, 15-5-1917)

Het pensionaat Lindemans telt nog ruim 70 leerlingen die over end weer gaan. ..

(De Stem uit Opwijck, 1-8-1917)

De drukkerij van de cartografische dienst (van het Duitse leger), die gans de oorlog te Wevelgem werk-

zaam was geweest, nam haar intrek in 't pensionaat op 23 oktober (1918)

(Geschiedenis van Opwijk).

Vrije school Schoolstraat

Op grond die eigendom was van de kinderen van mevrouw weduwe Petrus Antonius Lindemans (Joanna Catharina Van Bever, † 1875) werd in 1879 inderhaast een vrije katholieke (jongens)school gebouwd, als reactie vanwege de katholieke gemeenschap op de schoolwet van 1879 die godsdienstonderwijs in de gemeenteschool onmogelijk maakte. Door herhaaldelijke verbouwingen en uitbreiding van de latere meisjesschool op die plaats, vinden wij van dit schoolgebouw geen duidelijke sporen meer terug.

Na het einde van de schooloorlog (1884) evolueerde de school naar de katholieke lagere meisjesschool tot de huidige vrije (gemengde) basisschool van Opwijk-centrum.

Wegens oorlogsomstandigheden diende de school gesloten van 5 augustus 1914 tot 9 november 1915.

Vanaf begin oktober tot december 1918 werd zij bezet door doortrekkende legers, o.a. een Duitse legerbakkerij.

De frontbakkerij (van het Duitse leger), komende van Lichtervelde nam op 25 of 27 oktober (1918) haar intrek in de meisjesschool en aanpalende wei-
de

(Geschiedenis van Opwijk).

Na den Duitsers aanval op België, op 4 augustus 1914, had Kardinaal Mercier een oproep gedaan tot alle kloostergemeenten om ook al hun beschikbare hulpkrachten te 'mobiliseren' in den dienst van het bedreigde Vaderland en vooral zich te wijden aan de verzorging van onze zieke en gekwetste soldaten. Het Moederhuis te Opwijk had onmiddellijk gehoor gegeven aan dien dringenden oproep en had zijn schoollokalen omgevormd in lazaret en er tachtig bedden beschikbaar gesteld. ...

Het lazaret te Opwijk zelf door de Zusters ingericht zou echter geen gewonden te verplegen krijgen, maar wel een groot aantal vluchtelingen, meestal uit Mechelen en omstreken, uit Lebbeke en Sint-Gillis, mogen ontvangen, en huisvesting en voedsel verschaffen. ...

In October 1918, voor den aftocht der Duitsers, kregen ze last met de vijandelijke bezetters.

De Duitse troepen namen eerst de Zusterschool in beslag en richtten er een reusachtige veldbakkerij in, waar ze in tien ovens tegelijk, 10.000 broden bakten per dag, en de deuren der klaslokalen mee opbranden.

(Hoe zij groeide).

Toestand der scholen: Deze werden menigmaal gesloten, nu eens om gebruikt te worden door Duitse soldaten, dan door vluchtelingen, dan om kin-derziekten, dan om gebrek aan kolen in den winter, enz.

(Verslag van August Van der Velpen, pastoor)

In december 1916 vraagt de gemeente aan de Zivill-kommissar voor de verlichting der scholen van het centrum, Nijverseel en Droeshout 150 liter petrole-um (incl. kerk van Droeshout).

(Brievenkopieboek gemeente)

De menschen sukkelen met de steenkolen.

Het is verboden geweest de stoven te doen branden in de scholen.

(De Stem uit Opwijk, 1-8-1917)

Huis dokter Jozef Wynants

In dit groot huis, dat later nogal grondig verbouwd werd met onder meer een gevel in modernistische stijl woonde Joseph Wynants, ge-
neesheer, broer van notaris Fernand Wynants. Hij was gemeenteraadslid 1899-1920 en 1927-1932 en burgemeester 1921-1926.

Hier logeerde een tijd ook de jonge dokter Emile Markey, afkomstig van Nieuwpoort. Deze vestigde zich later in de Stationsstraat.

Zondag 4^e Oct. 1914

's Nachts wil een D. officier met eene slons, te ver-geefs, bij Jos. Wijnants binnendringen.

Zaterdag 28^e November 1914

*Gisteren, laat in den avond, bedreigingen met re-
volver tegen Jos. Wijnants, door eenen D. die car-
bure eischt.*

Donderdag 4 Februari 1915

Te 7 uren 'savonds breken 4 D. bij Joseph Wijnants binnen. Zij eischen van de meid, die alleen te huis was, de sleutels van den wijnkelder (die onder water staat) en verder haar spaarpenningen.

Vrijdag 29 Juni 1917

Joseph Wijnants, - schier alleen, - weigert kortaf vluchtelingen te herbergen. Hij jongman alleen, in een groot huis !

Maandag 28 Octobe 1918

Rond 3 uren aankomst van talrijke D. automobiles en soldaten. De soldatenkeuken bij J. Wijnants 'qui n'est pas content' ah, non ça ! potdoren !

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

Melkerij Sint-Anna

Op de plaats van de nieuwe gebouwen van de gemeentelijke brandweer, de politiepost en het gemeentelijk kunstonderwijs stonden tot voor enkele jaren de gebouwen van de melkerij St-Anna.

De melkerij St.-ANNA CV werd opgericht in 1911 door Benoît Meert (° Moorsel, gehuwd Delphina Van Geet van Opwijk).

In september 1915 meldt de gemeente op vraag van de Kreigskommissar aan de kantonale burge-meester van Asse dat er in Opwijk een stoommelkerij bestaat 'Samenwerkende Melkerij Sint-Anna', met als bestuurder Gustaaf Van Geet. De melk wordt deels in natura verkocht en deels verwerkt tot boter.

In januari 1916 stuurt men aan inspecteur-veearts De Smet in Schaarbeek een staat op de melkerij i.v.m. de heersende epidemie van mond- en klauwzeer.

De melkerij moet in 1916 regelmatig opgaven doen aan de Zivilkommissar.

De Opwijkse melkveehouders sluiten zich bij deze melkerij aan ofwel bij de melkerijen van Maxenzele, Sint-Antonijs te Merchtem, Segers te Merchtem en zelfs bij de melkerij G. Heyse te Sint-Ulriks-Kapelle.

(Brievenkopieboek gemeente)

Het werk der 'melk voor de kleine kinderen' werkt zeer goed. Dagelijks worden daarvoor ongeveer 70 lit. in de melkerij besteld. ...

(De Stem uit Opwijk, 15-5-1917)

Al de boeren zijn thans bij de melkerij. Zij moeten, op hooger bevel, per koei en per dag, 4 liter melk ter melkerij brengen; de rest mogen ze verbruiken of verkoopen. ... De melkerij moet melk leveren aan de plaatsen waar er te kort is.

(De Stem uit Opwijk, 29-6-1918)

Sint-Pauluszaal

Gebouwd als parochiezaal in 1909-1910, op initiatief van enkele Opwijkse families, en in gebruik genomen in februari 1911 met de opvoering van het vermaarde Sint-Paulusspel.

Zo kon de nood gelenigd worden die op dat ogenblik bestond om over een zaal voor toneel en andere culturele en sociale activiteiten te beschikken. Zij werd gebouwd in neogotische stijl.

Na de oprichting van de Katholieke Volksbond van Opwijk in 1914 huurde deze culturele, maatschappelijke en sociale vereniging de Sint-Pauluszaal per jaar.

In 1950 schenken de eigenaars in onverdeeldheid onwederroepelijk de grond en de zaal aan de vzw Vereniging der Parochiale werken van de Dekenij Asse (nu vzw V.P.W. Gewest Asse Afd. 0229 Opwijk).

In 1951 worden een aantal herstellingen uitgevoerd door de parochie voor een bedrag van 355.185 frank. In 1955 krijgt vzw Vereniging der Parochiale werken van de Dekenij Asse de toelating van de gemeente Opwijk om de Sint-Pauluszaal uit te baten als feestzaal-schouwspelzaal. Vanaf eind 1970 huurt de gemeente de zaal van de vzw V.P.W. Gewest As-

se. Met het gemeentebestuur als bouwheer werd een restauratie en grondige vernieuwing, en uitbreiding met dienstlokalen, uitgevoerd In 1986-1987, met plechtige heropening op 5 juni 1987.

In september 2013 werd de zaal door de gemeente aangekocht van de vzw Parochiale werken van het Gewest Asse.

De Sint-Pauluszaal is sinds 2013 opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed (Onroerend Erfgoed, een agentschap van de Vlaamse Overheid). ID: 215670.

Tijdens de oorlog was de de Sint-Pauluszaal ook de opvangplaats bij uitstek voor de honderden vluchtelingen en geëvacueerden die in Opwijk verbleven (1914, 1917, 1918). De zaal werd zowat herschapen in een bestendig nachtasiel.

Op 12 oktober (1918) waren er, te Opwijk, reeds 800 vluchtelingen ten laste van het Comité; op 27 oktober kwamen er nog 550 bij; begin november telde men er 1677. De St. Pauluszaal was herschapen in een bestendig nachtasiel.

(Geschiedenis van Opwijk).

Zaterdag 26 Sept. 1914

De Keersmaeker wordt ter plaatste (Mansteen) begraven, en de gevangenen worden te Opwijk in de Sint Paulus zaal gebracht. Hunne huisgenoten, op vlucht gedreven, weten niets over hun lot.

Maandag 28 Sept. 1914

Verscheidene oude mannen van 't Eeksen, door de D. gevangen genomen zaterdag, en die de nacht in S.P.zaal hebben doorgebracht nemen zondag het middagmaal bij E. H. Van Gestel.

Zondag 4^e Oct. 1914

's Nachts (3/4) worden hier door de D. talrijke vluchtelingen overgebracht uit Sint-Gillis en Dendermonde: arme dompelaars. Zij worden in S. Pauluszaal en in de gemeenteschool geherbergd en moeten door de Gem. onderhouden worden.

Vrijdag 17 September 1915

Groot D. feest in de zaal. 250 D. (uit Opw. Assche en Merchtem) met muziek trekken stoetsgewijze door het Dorp.

Zaterdag 25^e December 1915

3 uren. Alg. vergadering van S.Vinc. Genootschap in de St.Pauluszaal. Algemeen verslag onzer werkzaamheden, alsook over de oorlogswerken, namelijk over het steunfonds onzer belg. Krijgsgevangenen.

Zondag 2^e April 1916

Feestje van de zondagschool, in de S. Pauluszaal, door de D. bewaakt.

Maandag 25e Dec. 1916

Algemeene vergadering van S.V. genootschap in de SintPauluszaal. Herinnering, in vollen oorlogstijd,

aan den 60e verjaardag van de eerste algem. Vergadering van eene conferentie.

Zondag 22 April 1917

Conf. Van S.V. à Paulo. Algemeene Vergadering in de S. Pauluszaal, druk bijgewoond.

Vrijdag, 31 Augusti 1917

Meeting van Halluiners in de zaal. Opgehitst door een kleine groep socialisten (tusschen dewelke gepatenteerde dieven), meenen die menschen te moeten protesteeren tegen de handelingen van de heeren Bovy en René Drouart, hunne vertegenwoordigers in het komiteit. Maar deze zijn op hun tong niet gevallen en weerleggen hunne tegenstrevers meesterlijk.

Kerstdag, 25 December 1917

Verslag van de werkzaamheden van S. Vinc. Genootschap heden voorgedragen, in de S. Pauluszaal voor een talrijk publiek.

Maandag 4 November 1918

Het regent vluchtelingen. De Sint Pauluszaal waar al dat volk nestelt wordt geplunderd. De costumes van den toneelkring namelijk werden meegenomen, schermen en decors aan stukken gescheurd. Weinig interessante kerels die wij nu moeten herbergen, niet veel beter dan Duitschers.

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

Zaterdag 26 Sept. 1914

De gevangenen worden teruggebracht naar het Dorp en vernachten in de Sint-Pauluszaal waar zij blijven tot Zondag noon.

(Verslag van August Van der Velpen, pastoor)

26 September 1914

De gevangenen van 't Eecksken wierden dien nacht naar 't dorp gebracht en daar in de Sint Pauluszaal opgesloten. Hier vonden zij ten minste slapen voor den nacht. 's Anderdaags 's middags wierden zij losgelaten door Jan de Champetter. De arme menschen wierden bij de begoede lieden van 't dorp ingenomen, want, zij waren afgemarteld en, ginder, lagen hunne huizen in aasche...

(De Stem uit Opwijk, 10-3-1916)

Te Opwijk kermis was er concert in de St Pauluszaal, ingericht door de zangmaatschappij ten voordele der Opwijksche krijgsgevangenen.

(De Stem uit Opwijk, 10-10-1918)

Al de vluchtelingen van Halewijn spreken met den meesten lof over hun onthaal te Opwijk. Ziehier wat een van hen ons schrijft: In de St Pauluszaal wordt klasse gegeven aan de kinderen der vluchtelingen. Deze laatsten ontvangen ook in die zaal hunne geldelijke ondersteuning.

(De Stem uit Opwijk, 20-3-1918)

Februari 1917

Zondag 18 - ... 's namiddags algemeene vergade-

ring in de St. Pauluszaal voor de werkende en eereleden van het genootsc H. van den H. Vincentius à Paulo, alsook voor de arme huisgezinnen die bezocht worden ...

(Verslagboek Sint-Paulusparochie)

Maart 1917

Zondag 4 - ... om 4 ½ u algemeene vergadering voor de werkende en eereleden van het genootsc H. van den H. Vincentius à Paulo in de St. Pauluszaal

(Verslagboek Sint-Paulusparochie)

April 1917

Vandaag (zondag 22) om 4 u algemeene vergadering voor al de werkende en eereleden van het genootschap van den H. Vincentius à Paulo in de St. Pauluszaal.

(Verslagboek Sint-Paulusparochie)

Juli 1917

Zondag 21 - 4 u algemeene vergadering voor al de werkende en eereleden van het genootsc H. (van den H. Vincentius à Paulo) in de St. Pauluszaal

(Verslagboek Sint-Paulusparochie)

December 1917

Dynsd. 25 - Hoogdag van Kerstmis. ... om 3u algemeene vergadering voor de werkende en eereleden van het genootschap van den H. Vincentius à Paulo, in de St. Pauluszaal

(Verslagboek Sint-Paulusparochie)

't Kasteeltje

't Kasteeltje (villa Wynants) op de hoek van de Marktstraat en de Ringlaan, met notariaatgebouw langs de Dorpssteeg, werd ca. 1908 gebouwd door notaris Fernand Wynants. Hij had de bouwgrond, ca. 60 are, gekocht van de kerkfabriek van St.-Paulus Opwijk in nov. 1900.

Het notariaat en notariswoning Wynants zijn opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed (Onroerend Erfgoed, een agentschap van de Vlaamse Overheid). ID: 212289.

Onder de oorlog woonden hier het echtpaar Fernand Jan Joseph Wynants, notaris, en Emilie Justine Marie Augusta Crick en hun twee zonen en twee dochters. Er waren ook twee inwonende meiden (Barbara Henrica Van Malderen, Maria Leontina Willems -tot april 1916-, Adolphina Coppens -vanaf april 1918-) en één knecht (Bonifacius De Ridder).

't Kasteeltje was de verblijfplaats van de Duitse officieren in Opwijk, met onder meer diverse braspartijen en zelfs een gevecht op het einde van de oorlog, met dodelijke afloop.

Zondag 4e Oct. 1914

's Middags, aankomst te Opw. Van 200 Duitschen met troswagens. Logeren aan de statie, de officier in de villa Wijnants.

Vrijdag, 25^e December 1914

De D. feesten op de villa Fern. Wijnants. Grootte diner voor de officiers. Kerstboom...

Zondag 27 December 1914

Duitsch gastmaal op de villa Fernand. 's Avonds worden de kinderen verzocht rond den D. kerstboom te komen zingen: Zij zingen met volle borst 'De Vlaamsche Leeuw'.

Woensdag 29 Augusti 1917

Stoute diefstal 's nachts bij Notaris Wijnants.

Maandag 11^e November

Te Opwijk ook woelige avond. Gezang en getier van dronken soldaten. De saksische beren, houden kot bij Tiets, en slagen alles aan stuk. Daarna trekken zij naar de villa Wijnants, niettegenstaande de aanwezigheid van hogere officiers. Een gevecht breekt los, een D. gewond, sterft eenige uren daarna ten gevolge van die wonde. Hij wordt 's anderen-daags met twee andere, gestorven ik weet niet hoe, op het ongewijd deel van het kerkhof begraven.

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

Spoorlijn Antwerpen-Aalst en Brussel-Dendermonde. Station en omgeving.

De Belgische Staat besliste in 1870 twee nieuwe spoorlijnen aan te leggen, die mekaar zouden kruisen te Opwijk.

De eerste was aanvankelijk bedoeld als een rechtstreekse verbinding van de Antwerpse zeehaven met het nijverheidsgebied van Noord-Frankrijk. De lijn Antwerpen-Aalst-Doornik-Douai moest dus voor een druk internationaal goederenverkeer ingericht worden. De Franse regering deed het plan mislukken, om de belangen van de haven van Duinkerken te vrijwaren. Intussen waren de werken hier zo goed als af. Zo komt het dat Opwijk een rechtstreekse spoorverbinding met Antwerpen (via Londerzeel-Boom) en Aalst bekam, die er, in normale omstandigheden, misschien nooit zou gekomen zijn. Het bleef daarom ook altijd een eensporige lijn.

De spoorlijn Brussel-Dendermonde was van een groter noodzakelijkheid. Ze verbond immers de hoofdstad met de -toen nog militair en industrieel zeer belangrijke- stad Dendermonde. De werken aan beide spoorwegen werden begonnen in 1876.

Op de lijn Brussel-Dendermonde (de latere lijn 60) werd het vak Asse-Dendermonde geopend op 18 mei 1879. Half november 1881 was de lijn tot Jette voltooid en de rechtstreekse ver-

binding met Brussel verwezenlijkt. Op de lijn Aalst-Antwerpen (over Opwijk en Londerzeel (later lijn 61 of 'Leireken') werd het vak Antwerpen-Boom reeds ingehuldigd op 28 december 1875.

Vanaf 12 oktober 1879 kon men sporen van Londerzeel Oost tot Aalst (dus over Opwijk). Het vak Boom-Londerzeel Oost werd ingehuldigd op 8 augustus 1881. De spoorlijn Antwerpen-Aalst ('Leireken') en Brussel-Dendermonde hadden een gemeenschappelijk spoor (kruising) ter hoogte van het station Opwijk, over een lengte van ca. 1.200 meter (ca. 100 m vóór Fabriekstraat tot einde verlengde Stationsstraat).

Het vak 'Opwijk-Londerzeel' van de spoorweg werd voor het personenvervoer gesloten in 1952. Na 1957 bleef het vak Opwijk-Aalst nog in gebruik voor goederenvervoer tot 1961 naar Aalst en daarna tot Moorsel. De laatste goederentrein reed in 1976. Pas dan werd het baanvak Opwijk-Moorsel, over Nijverseel en Baardegem opgebroken. Op het tracé werd een wandel- en fietspad aangelegd.

Het **Station** werd vermoedelijk gebouwd tegen de ingebruikname van het spoorwegvak Asse-Dendermonde (mei 1879). Het gebouw, met luifel aan de perronzijde, werd sindsdien aan de buitenzijde slechts licht gewijzigd.

Het gebouw in neo-classicistische stijl vertoont grote gelijkenis met andere stations op de lijn. Bemerkt ook het bijgebouw 'de remise' of goederenmagazijn, met hoge laadvloeren en luifels langs beide zijden. Het getuigt van de vroegere drukke handelsactiviteiten in het station.

De stationschef onder de oorlog was Jean Baptiste Ocula (Opwijk maart-april 1914 - okt. 1920). Hij woonde samen met zijn echtgenote Gabrielle Cathérine Francine Demoustier in het stationsgebouw.

In dit station, gelegen op het kruispunt van twee spoorwegen, passeerden tal van treinen met soldaten en legermateriaal, van beide kampen, en met vluchtelingen en geëvacueerden.

In september 1914 was de omgeving van het station (en spoorlijn) het toneel van gevechten tussen Belgische en Duitse troepen.

Het station bezat de enige telegraaf in de gemeente. In de periode van militaire activiteiten werd deze dan ook veelvuldig gebruikt door de legerdiensten en ten behoeve van de burgers.

In het station kwam vanaf juni 1917 en in 1918 ook de grote stroom van geëvacueerden uit Halluin (Noord-Frankrijk) en uit Werwick en omstreken toe.

Op 2 september 1914 kwam een sterke Duitse afdeling de telegraaf- en telefoontoestellen in het station buiten gebruik stellen. De stationsoverste, M. Ocula, was tot de laatste minuut in verbinding gebleven met Dendermonde en lichtte de legeroverheid aldaar in over de troepenbeweging in de streek. Alle seintoe-stellen op de spoorweg werden opgeblazen.

(Geschiedenis van Opwijk)

In augustus (1915 ?) werden de spoorwegarbeiders opgeëist om aan de baan te werken, wat voor gevolg had dat onderpastoor Van Gestel aangehouden werd en tot drie maand gevangenis veroordeeld, omdat hij de mannan afgeraden had op de Duitse dwangmaatregel in te gaan

(Geschiedenis van Opwijk).

Einde maart 1917 vinden de Duitsers er weer wat nieuws op, er is geld nodig en met de gemeente in de boet te slaan kan men een ledige kas weer wat vullen; het regent alom geldboeten; is er geen aanleiding toe te vinden, dan kan men zelf wel een strafbaar vergrijp ineensteken: alzo vernemen de verbaasde Opwijkenaars dat op 11 maart een rail van de spoorweg losgevezen werd (natuurlijk hadden de Duitsers dat zelf gedaan !); dat was een goed voorwendsel om de gemeente een boete van 10.000 fr. op te leggen.

(Geschiedenis van Opwijk).

Woensdag 2 Sept. 1914

D. troepen nemen positie in de heirbaan terwijl hunne pioniers in de statie, de semaphores doen in de lucht springen. De statiechef M. Ocula blijft koelbloedig op zijne post, en telegrafeert en telefoneert tot op het laatste oogenblik: 'Ze zijn daar !' Telegraaf- en telefoonstelsels (10.000 fr. schade) worden dadelijk door de D. stuk geslagen, en de geldkast open gebroken. Geen mensch op straat. Niemand weet wat die ontploffingen beduiden. Stukken ijzer vallen op de huizen van het dorp en in den hof van de pastorijs.

Vrijdag 25 Sept. 1914

Cannonade richting Mechelen. B. patrouille breekt de rails op van de ijzeren baan.

Zaterdag 26 Sept. 1914

Een geblindeerde trein houdt stil aan de Doodstraat – Enquête bij den chef. Koelbloedigheid van zijne dame.

De D. staf in de statiestraat: De stationchef en zijne dame gedwongen in den kelder te blijven met de bedreiging voor den kop geschoten te worden.

De Statie, Statiestraat en een deel van het Dorp zijn den ganschen nacht door Duitschers bezet. In den avond nadert een voorpost B. chasseurs de statie om die te bezetten. Bijtijds bemerken zij dat deze vol Duitschers zit. 'Filons, roept de aanleider Cornu, ce

sont des Allemands !' Maar hij valt op den zelfden stond, getroffen in de bil, terwijl zijne makkers haastig wegluchten. De arme jongen blijft daar den ganschen nacht liggen, in een plek beet. Geburen (De Cock-De Donder) hooren hem kermen, maar niemand durft buiten komen.

Zondag 27 Sept. 1914

5 u. 's morgens, komen aan de statie van Opwijk, in volle wanorde, 2 à 3 compagnies D. voetvolk met een batterie kanonnen. Zij komen van 't Eekskan en vragen naar water.

Maandag 28 Sept. 1914

De statiechef van Opw. wordt met een gepanserde trein (train blindé) naar Aalst gevoerd, waar men voor goed aan 't plunderen is, en terug naar Opw. gebracht.

Zondag 4e Oct. 1914

's Middags, aankomst te Opw. Van 200 Duitschen met troswagens. Logeren aan de statie, de officier in de villa Wijnants.

Maandag 5 Oct. 1914

De D. troepen die aan de Statie vernachten trekken naar de Dender lijn.

Zondag, 3^e Januari 1915

De D. statieoverste, die anders naar de kerk niet gaat, is als spioen in de hoogmis aanwezig.

Vrijdag, 5 Februari

Een trein, met D. soldaten die naar 't front rijden, draagt in groote letters: 'God straffe Engeland !'

Zondag 11 Meert 1917

De D. vertellen dat een rail moedwillig weggerukt werd aan den ijzeren weg. 't Is natuurlijk eene leugen, die hen gaat toelaten Opwijk'sche jongheden te verplichten 's nachts de baan te bewaken.

Zondag 1 April 1917

De D. overheid heeft uitspraak gedaan over de zaak van den (door de D. zelf) weggetooverde rail: Opwijk wordt eene boete van 10.000 frs. Opgelegd...

Donderdag 28 Juni 1917

's Avonds te 11 uren, te midden van een onweer, aankomst in de statie van Opwijk van rond de 500 Fransche vluchtelingen uit Halluin. Droevig ! Na lange onderhandelingen zullen die menschen in den trein mogen vernachten.

Woensdag 8 Mei 1918

Dezen avond rond 8 uren is hier een trein voorbijgereden met Engelsche en Belgische soldaten, den 17 April krijgsgevangen gemaakt.

Woensdag, 13 November 1918

De D. hebben gisteren avond, moedwillig, een munitietrein doen springen in de statie van Assche. Het zelfde lot bedreigt Opwijk. In de statie staan 30 wagons met allerlei munitie.

Donderdag 14 November 1918.

De laatste D. soldaten verlaten Opwijk rond

4 uren. Ze zijn weg, doch er hangt nog iets dreigend over Opwijk. De D. laten in de statie, benevens voorraad van allen aard, 30 wagens met oorlogmunities. Men vreest voor plunderingen en voor ont-ploffingen...

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

De spoorweg van Aalst naar (Londerzeel) Antwerpen is tijdens den oorlog opgebroken door de Duitschers.

De twee spoorwegen werden bewaakt door de Burgerwacht voor het begin der vijandelijkheden.

2 Sept. 1914: Rond den avond komen een 300 tal Duitschers van Merchtem en begeven zich naar onze statie. Een deel trekken verder terwijl de overigen de statie binnegaan. Weldra hoort men een tiental hevige knallen. De Duitschers hebben de brandkas in de statie en 4 semaphores doen springen. Rond 9 ure trekken ze terug.

4 Sept. 1914: 's Avonds komen Duitschers met 2 locomotieven en 1 wagen de statie gedeeltelijk in orde brengen.

De eerv. Heer Van Gestel, onderpastoor. Aan onzen ijzerenweg werkten eenige Opwijkse jonge lieden voor de Duitschers. De eerv. Heer Van Gestel deed hun opmerken dat hunne handelwijs strijdig was tegen de vaderlandsliefde en dat zij te gelijker tijd geen loon konden trekken van de Belgen en van de Duitschers. 3 of 4 misnoegden gingen zijne woorden overbrengen aan de Duitschers. De eerv. Heer werd vervolgd en veroordeeld tot gevangzitting.

(Verslag van August Van der Velpen, pastoor)

Volgens de gazetten werd einde December in Onze gemeente een duitse trein gebombardeerd-

(De Stem uit Opwijk, 1-2-1916)

Het aantal d. soldaten die in Opwijk er blijven is van 300 op een dertigtal gezakt; het meerendeel zijn zieken of herstellenden.. De andere zijn gelogeed ...4 in de statie.

(De Stem uit Opwijk, 15-5-1917)

De ijzerenbaan Londerzeel-Opwijk is gansch opgebroken; ...

(De Stem uit Opwijk, 1-8-1917)

Begraafplaats aan de Ringlaan

Ter vervanging van het aloude kerkhof rond de Sint-Pauluskerk werd na de oorlog een gemeentelijke begraafplaats voor Opwijkcentrum en Nijverseel in de Brugkouter aangelegd en in 1936 in gebruik genomen. Zij is gelegen aan de huidige Ringlaan (ingang), maar er is nu ook een geopende verbinding voor bezoekers aan de noordzijde, naar de parking bij 't station.

Alhoewel de begraafplaats dateert van na de oorlog, vindt men er toch tal van herinneringen

aan WO I.

Op 31 oktober 1920 werd een gemeentelijk monument der gesneuvelden op de Singel plechtig onthuld. Het monument der gesneuvelden werd in de volksmond *De Madelon* genoemd, de (lokale) benaming voor een vrouw die tijdens de oorlog water naar de frontsoldaten droeg.

Met de aanleg van de nieuwe begraafplaats hier aan de Ringlaan werd het monument hier aan de ingang geplaatst. Enkele jaren na de plaatsing ervan vooraan op het kerkhof aan de huidige Ringlaan werd er een rode beuk achtergeplaatst die er nu het monument letterlijk en figuurlijk en groot deel van het jaar in de schaduw plaatst.

Het monument in Euville kalkzandsteen stelt een staande vrouw voor die een banderol optilt tezamen met eikenloof. Op de banderol staat het opschrift HERDENKT onze HELDEN. Aan haar geschoeide voeten ligt een kanonloop. Op drie zijden van de basis van het monument zijn de namen gebeiteld (letters nu in blauw geschilderd) van 23 Opwijkse gesneuvelden. Het is een kunstwerk van beeldhouwer Pieter Braecke en architect Victor Creten.

In 1972 werd een nieuw gemeentelijk monument der gesneuvelden geplaatst tegen de kerkhofmuur langs de Ringlaan. Op de natuurstenen platen op een achtergrond van baksteen en het geheel onder een houten luifel en achter en bloemenperkje, werden de namen aangebracht van de gesneuvelde soldaten van WO I en van WO II en de namen van de burgerslachtoffers van WO II, van Opwijk, Nijverseel en Droeshout. De namen van de burgerslachtoffers van WO I werden niet aangebracht. Vermits het monument dateert van voor de fusie (1976) komen ook de namen van de Mazelaars er niet op voor.

Op de begraafplaats zijn de eerste rijen graven langs weerszijden van de centrale ingang voorbehouden voor de oorlogsgesneuvelden en de oud-strijders (erepark, met gemeentelijke uniforme grafstenen –waarbij uitzonderingen-). Daarnaast zijn er nog oud-strijders begraven buiten dit gemeentelijk erepark, onder meer in familiegraven elders op de begraafplaats. Het geheel van het gemeentelijk erepark geeft een nogal verward beeld. Op diverse plaatsen rusten verschillende categorieën van deze overledenen, zonder veel duidelijke ordening (gesneuvelden WO I, burgerslachtoffers WO I, oud-strijders WO I, gesneuvelden WO II, oud-strijders WO II, burgerlijke slachtoffers WO II, weerstanders gesneuveld in dienst, oorlogsinvaliden, oud-weerstanders,...).

Dit was zeker ook het geval voor de 42 graven op de 3 voorste rijen die in 1994 het voorwerp uitmaakten van een onderzoek voor opruiming van de graven. Deze graven waren van oud-strijders WO I (23 gekende), van een opgeëiste burger WO I, van een oud weerstander van WO II, van een politiek gevangene WO II en van burgerslachtoffers WO II. Er waren ook enkele onbekende graven bij.

Deze 3 rijen grafstenen werden vervangen door één nieuw, centraal monument. Wij hoopten dat het een gedenkteken zou worden dat een waardige herinnering zou vormen aan alle Opwijkse oorlogsslachtoffers (in de ruime zin van het woord) en oud-strijders, burgers en militairen, van beide oorlogen (en eventueel ook aan slachtoffers van soortgelijke omstandigheden) welke op het Opwijkse kerkhof begraven liggen, én aan de Opwijkse slachtoffers en oud-strijders die, door omstandigheden, hun laatste rustplaats elders hebben. Wij pleitten er dan ook voor dat de herinnering aan de oorlogsslachtoffers o.m. ook zou gebeuren met vermelding van hun naam en van het conflict waarin zij hun leven lieten en per soort van slachtoffers (gesneuvelde militairen, burgerslachtoffers door het krijgsgeweld, slachtoffers uit het verzet,...) en met vermelding van de geboorte- en overlijdensdatum. Wij waren overtuigd dat door deze eenvoudige maar overzichtelijk informatieve elementen (welke duidelijk ontbreken op het Opwijkse oorlogsmonument tegen de straatmuur), de herinnering, de eerbied en de dankbaarheid ten overstaan van onze oorlogsslachtoffers, zou aanwakkeren, ook bij de jongere en de volgende generaties.

Het nieuwe monument vermeldt helaas enkel de namen en het initiaal van de voornaam van 40 begravingen wiens individueel graf werd opgeruimd, blijkbaar in een volledig willekeurige volgorde, zonder enige aanduiding of het om militaire of burgerslachtoffers gaat, of het om mensen van WO I of van WO II gaat, zonder geboorte en overlijdensdatum,...

Bij de namen staat een gedenktekst die eind 1995 aanleiding gaf tot enige politieke commotie in Opwijk.

Op de begraafplaats hebben wij aandacht voor onder meer de drie oorlogsmonumenten, voor de graven van de oud-strijders WO I op het erepark, voor een aantal graven van oud-strijders buiten het erepark (meestal familiegraven), voor het graf van een weggevoerde 1914-'18 waarvan de grafsteen vorig jaar nog door de gemeente verwijderd werd ondanks onze vraag voor behoud (individueel graf), voor graven van (gewezen) oorlogsvluchtelingen (geëvacueerden), voor het 'vals' Vlaams

heldenhuldekruis (type Joe English) dat vorig jaar door de gemeente nog vernieuwd werd,...

Bochtmolen

Stenen molen 'op den Boecht' ('molen van Siskes'), nabij de huidige Ringlaan tegen de zuidoosthoek van de begraafplaats, gebouwd in 1847 door Judocus Leopoldus Pauwels.

Sinds 1895 gebeurde de aandrijving van de molen door een petrolmotor, die in 1905 vervangen werd door een stoommachine.

De laatste eigenaar, Henri Verhavert, sloopte de molen in 1937.

In oktober 1915 meldt de gemeente aan de Provinciale Ernte Kommissie dat er in Opwijk vijf molens zijn:

- ...

- *Petrus Segers (Bochtstr. 112) elektrisch aangedreven, 1.200 kg per dag, drie dagen per week*

- ...

(Brievenkopieboek gemeente)

Fabriek Vanbreuze & Cie (en omgeving)

De Brusselse onderneming Anc. Ets. Vanbreuze S.A. (Laken) vestigde in 1913 een uitbreiding in de Fabriekstraat (toen *Bochtstraat*), naast de spoorweg. Het is een bedrijf voor textielafval en -recuperatie ('t voddenfabriek).

Dijnsdag, 13^e October 1914

Rond de 200 D. vestigen zich in het Dorp: de militaire bakkerij in het voddenfabriek en in eene naburige weide.

Woensdag 14 October 1914

Rond 4 uren namiddag, groote herrewar aan de Mil. Bakkerij: de Burgemeester (en Jos. Wijnants) wordt naar de Bakkerij gebracht en beschuldigd aan de D. valsche inlichtingen gegeven te hebben over het water van de bakkerij.

Maandag 19 October 1914

De ritmeester, met zijne bakkers en zijne 12 ovens vertrekken per trein naar Brussel.

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

In december 1915 zijn er in Opwijk twee ondernemingen die het werk tijdelijk hadden opgeschort en het nu gedeeltelijk hervat hebben: Vanbreuze en Cie. in de Bochtstraat en de firma Louis Cornelis in de Mansteenstraat. Er zijn geen ondernemingen die stil gelegen hebben en nu weer volledig werken.

(Brievenkopieboek gemeente)

Het voddenfabriek werkt nog en alzoo verdienen sommigen nog eene tamelijke daghuur.

(De Stem uit Opwijk, 15-10-1915)

De fabriek op de Boecht werkt nog redelijk goed.

(De Stem uit Opwijk, 15-5-1917)

Huis burgemeester Benoît De Smedt

Dubbelhuis op de hoek van de Marktstraat (nr. 16) en de Processiestraat, in een streng neoclassicistische stijl.

Het huis werd bewoond door het echtpaar Paulus Benedictus De Smedt, geneesheer en burgemeester – Joanna Juliana Van Ermengen en hun kinderen (2 zonen en een dochter) en de meiden Maria Catharina Meersman († 1916) en Caroline Waverijns en de knecht Frans Verelst.

In 1914 was Benoît De Smedt burgemeester van Opwijk en geneesheer (Dorp 81) Hij was ook lid van het lokaal comité 'de salubrité publique', dat tot 1917 ongewijzigd bleef.

(Brievenkopieboek gemeente)

Nieuws uit Opwijk (Brief van 22 nov.)

In 't pensionnaat liggen 40 Duitsers; een domine verblijft bij den burgemeester.

(De Stem uit Opwijk, 15-1-1916)

Het aantal d. soldaten die in Opwijk verblijven is van 300 op een dertigtal gezakt; het meerendeel zijn zieken of herstellenden. ... Ze zijn gelogeed in de huizen van den Burgemeester, nevens dezes huis.

(De Stem uit Opwijk, 15-5-1917)

Huis Lindemans

Herenwoning Marktstraat nr. 41.

De eerste steen van dit statig 19de-eeuws neoclassicistisch herenhuis, werd gelegd op 6 juni 1877. Het gebouw staat op de plaats van de oude herberg geheten *De Valck* (vroeger de hofstede het *Pelkot*). Het huis werd gebouwd op de zeer ruime oude kelders van het oude gebouw. De kinderen van Pieter Lindemans-Katrien Van Bever hadden het goed gekocht in 1875 van de familie Raes.

Tussen 1878 en 1886 (huwelijksjaar van Louis L.), deed het gebouw dienst als bijgebouw van het pensionnaat in de Marktstraat (o.m. voor logies voor de leerlingen).

Onder de oorlog woonden in het huis het echtpaar Louis Antoon Lindemans en zijn echtgenote Constance Maria Sophia Benedicta de Waepenaert. Zij hadden 11 kinderen (5 zonen en 6 dochters). Twee zonen, Paul en Leo waren oorlogsvrijwilligers en verbleven aan het front. Vier dochters verblijven van nov. 1915 tot sept. 1918 in Grembergen, bij de familie van hun moeder.

Bij het gezin Lindemans-de Waepenaert de Kerrebrouck woonden ook nog twee ongehuwde zusters van Louis († respectievelijk 1916 en 1918). Daarnaast was er ook nog de inwonende meid, Francisca Legroux.

Louis Lindemans was bestuurder van het pensionnaat Lindemans in de huidige Schoolstraat, voorzitter van de Kerkfabriek, gemeenteraads-

lid, sinds november 1914 voorzitter Steun- en Voedingscomité te Opwijk en lid van het kantonale Comité te Asse, lid van het Bureau van Weldadigheid, lid Provincieraad van Brabant, voorzitter van het Sint-Vincentiusgenootschap Opwijk, voorzitter van de maatschappij van onderlinge bijstand Sint-Paulusgilde, ondervoorzitter van de Katholieke Volksbond van Opwijk, enz. Hij was nog in tal van andere talrijke sociale en culturele verenigingen actief. Over de oorlogsjaren 1914-1918 hield Louis Lindemans (Marktstraat), een afzonderlijk dagboek waaruit hier ruim geciteerd wordt.

Zie o.m. de inleiding bij *Het Oorlogsdagboek van Louis Lindemans in Getuigenissen van de «andere oorlog»*. Opwijk en Mazenzele (en omstreken) 1914-1918, pag. 39-43.

Gemeentehuis

Het huis Verlat op de Markt werd door het Bureau van Weldadigheid aangekocht op 10 december 1840 met de bedoeling er een Godshuis in onder te brengen. Er werd echter reeds vrij vlug een verwisseling van eigendom uitgewerkt tussen de Gemeente en het Bureau van Weldadigheid. Men vond dat het oud gemeentehuis (huis Rollier) door ligging, ruimte en uitbreidingsmogelijkheden beter geschikt was als Godshuis en het huis Verlat (hoek Marktstraat-Gasthuisstraat) heel goed geschikt was als gemeentehuis. De wederzijdse bruiklening voor 9 jaar werd goedgekeurd in 1842.

Door zijn bouwvalligheid diende het gemeentehuis eind 1981 dringend ontruimd te worden. Het gebouw werd volledig afgebroken en heropgebouwd in 1982-1984.

Het gemeentehuis is opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed (Onroerend Erfgoed, een agentschap van de Vlaamse Overheid). ID: 40413.

Hier woonde ook de gemeentesecretaris Adolf Heyvaert met zijn echtgenote Maria Celina Walravens en hun zes kinderen.

Zaterdag 2^e Meert 1918

Gemeenteraad. Kiezing van eenen hulponderwijzer. Twee raadsleden bedreigen den Gem. Raad, zoo de kandidaat De Bruyn (uit Vlaanderen) benoemd wordt, met boeten opgelegd door de D. overheid. (En hoe zal de D. overheid dat weten tenzij door overdragen !)

Maandag 29 April 1918

Gemeenteraad. Gezaag van Jos. Wijnants tegen het comité. Elke zitting hetzelfde.

Zaterdag 26 October 1918

Alleman tusschen 15 en 50 jaar moet nogmaals op 't Gemeentehuis, bewijs geven van zijne bezigheden. Niemand neemt nog acht op D. bevelen.

Woensdag 20 November 1918

Rond 11 uren, aankomst in Opwijck Dorp van het 11e Linie (colonel Verreycken) en een groep artillerie. Te 3 uren, plechtige ontvangst van de officieren, met vaandel, in het Gemeentehuis. In plaats van den heer Burgemeester (afwezig, op reis naar Antwerpen), op verzoek van de 2 schepenen doe ik de aanspraak. Grootte volksbetooging voor het Gemeentehuis

Donderdag, 21 November 1918

Te 4 uren, even als gisteren, plechtige ontvangst van den staf en officieren op het Gemeentehuis – M. de Burgemeester doet de aanspraak in 't vlaamsch (vertaling van de aanspraak die ik daags te voren in 't fransch deed, daar de heer kolonel geen vlaamsch verstond). De kolonel antwoordt, met donderende stem in zuiver vlaamsch (aanspraak door onzen Joseph opgesteld).

31 Aug. 1914: Op het gemeentehuis veel werk met de reispassen.

De plaatselijke overheid had weinig of niets meer te zeggen. Heele dagen zaten de Duitschers op het gemeentehuis met bevelen die zonder uitstel moesten volbracht worden. Men was verplicht het getal bedienden te verdubbelen om al hunne bevelen te volbrengen. Alle dagen was het een aanhoudend verschijnen van burgers, die voor de eene of andere zaak moeten komen uitleg geven of toelatingen vragen.

De bevrijding. Intrede der Belgische legers: De Duitse legers zijn nauwelijks doorgetrokken als de Belgen hunne plechtige intrede doen.

Eene plechtige ontvangst der overheden van de soldaten heeft plaats op het gemeentehuis.

(Verslag van August Van der Velpen, pastoor)

De gemeente wordt bestuurd zooals in vreedstijd, doch, als de d. iets te vorderen of te zeggen hebben, geven zij hunne orders op het gemeentehuis en dan moet er gehoorzaamd worden.

(De Stem uit Opwijck, 15-5-1917)

August Van Mulders schrijft op het gemeentehuis.

(De Stem uit Opwijck 10-10-1918)

Brouwerij De Smedt

De brouwerij De Smedt ('Staeses') was toen gevestigd achter het statige 19de eeuws herenhuis dat in 1969 afgebroken werd en vervangen door het huidige huis nr. 61. De toegangspoort tot de brouwerij was in de straatgevel aan de Marktstraat.

Hier woonde het gezin van Jozef De Smedt en Sophie Coeckx met vijf kinderen (waaronder de latere bisschop Emiel De Smedt). Na de oorlog werd het gezin nog uitgebreid met vier kinderen. Ook de schoonmoeder Maria Anna Seb-

rechts, de meid Josephina Joanna Spinoy en de knecht Jozef De Smedt woonden hier.

De werking van de brouwerij leed sterk onder de oorlogsomstandigheden. De productie daalde van 86,7 ton stortingen in 1913 tot 72,9 ton in 1914 en halveerde dan de volgende oorlogsjaren. Het duurde tot 1920 vooraleer de productie terug op het vooroorlogse peil was.

Voor de grondstoffen was men in oorlogstijd aangewezen op inlandse gerst of levering via de door de Duitsers ingestelde Gerstencentrale. Bij het brouwen werd ook meer en meer maïs gebruikt.

De bevoorrading van kolen voor de stoommachine leverde problemen op zowel inzake het volume als inzake het vervoer. Vanaf midden 1917 kon het niet meer per trein gebeuren en moest men met paard en kar steenkolen gaan halen in Henegouwen (Jumet, La Louvière) of aan de Schelde. In 1918 gaat men zich bevoorraden aan het kanaal of aan de Schelde (Tiselt, Eikevliet, Boom en Mariekerke).

Wegens de lage productie koopt de brouwerij ook Lambic, o.a. 300 liter bij Vervoort in Halle.

In 1918 beginnen de Duisters massaal de paarden op te eisen: zij moeten afgeleverd worden in Wolvertem. Zo wordt 'Poep' opgeëist en de schadevergoeding is maar 1.200 frank.

De brouwerij koopt dan in Merchtem een pony voor 1.675 frank. Een jaarling hengst wordt nog verkocht aan Frans Van Hemelryck in Grimbergen voor 3.500 frank. Een 'loopeerd' dat men te Londerzeel kocht voor 3.450 frank, en een pony worden terug verkocht.

Dit is ook de aanleiding om in juni 1918 een eerste camion voor het vervoer van bier te kopen. Hiervoor koopt men eerst een onderstel en een motor, daarna 4 banden voor de wielen en tenslotte laat men er een bak (bovenstel) opplaatsen en schilderen. Achiel Baekens levert en plaatst het geheel.

Alles samen kost de camion 1.924 frank of minder dan een paard (3.500 à 4.000 frank).

Tijdens de eerste wereldoorlog in 1917 laat men in Tienen een os van 396 kg slachten voor het Voedselcomitee; men had hem gekocht voor 4,65 frank per kg.

(archief Brouwerij De Smedt)

In al de brouwerijen is het koper uitgebroken.

(De Stem uit Opwijck, 1-8-1917)

Vroegere Gasthuis

Op 10 december 1840 koopt het Bureel van Weldadigheid het huis Verlat op de Markt om er een Godshuis op te richten. Het is gelegen aan de markt (op de plaats van het huidige gemeentehuis).

Reeds in 1841 ziet men dat het huis Rollier, gelegen op de hoek van de huidige Gasthuisstraat beter geschikt is om als gasthuis ingericht te worden. Dit huis wordt door de gemeente gekocht op 12 januari 1828 en werd gebruikt als raadzaal en secretariaat. Het huis Verlat op de Markt is anderzijds beter geschikt als gemeentehuis. In 1842 wordt de wederzijdse bruiklening voor 9 jaar goedgekeurd. Hiermee werd de basis gelegd van het gasthuiscomplex dat hier op de hoek van de Marktstraat en Gasthuisstraat de volgende decennia werd gerealiseerd.

Na de verhuis in 1904 van 24 zusters naar het nieuw kloostergebouw aan de Kloosterstraat draagt de congregatie het grootste deel van het oude kloostercomplex over aan de gemeentelijke Commissie van het Godshuis.

De gebouwen worden nu volledig bestemd voor rusthuis voor bejaarden en zieken en voor kostgangers (kosthuis) (1904-1950). Een ander gedeelte (kant Gasthuisstraat) wordt ingericht als gasthuis en weeshuis en wordt door de zusters bediend.

Alhoewel er sedert 1948 plannen bestonden om een nieuw gasthuis te bouwen aan de Steenweg op Merchtem of aan de geplande Ringlaan gaat de voorkeur uiteindelijk naar de Kloosterstraat tegenover het kloostercomplex in de Kloosterstraat.

In 1971 verkoopt de Commissie voor Openbare Onderstand (C.O.O.) haar eigendom ter plaatse aan de gemeente. In 1978, enige tijd na de verhuis van de C.O.O.-diensten en instellingen naar het nieuw complex aan de Kloosterstraat, werden de oude gebouwen langs de Gasthuisstraat afgebroken. De gebouwen langs de Marktstraat (huis Rollier en huis Gerlo-Vanstappen) volgden, na aankoop van de rest van de eigendom door de gemeente, hetzelfde lot in 1981 met uitzondering van de Gasthuiskapel. De kapel geraakt echter meer en meer in verval tot ze in 1990 wordt afgebroken.

De vrijgekomen gronden worden enkele jaren nadien opgenomen in het huidig groots woonproject tussen de Marktstraat-Gasthuisstraat en de Ringlaan.

In 't klooster bij 't gasthuis verbleven onder de oorlog nog 7 zusters.

Ook onderpastoor Isidoor Walgrave woonde in 't Gasthuis.

Er was geen kliniek maar wel een gasthuis ('Godshuis'), waar zieke en behoeftige oude mensen en wezen verbleven. De dagprijs bedroeg 1,30 frank tot 1917. In maart 1917 waren er 50 oude mensen en wezen (op 6.455 inw.), in februari 1918 waren het er al 60, waarvan 2 teringlijders. Toen werd aan de Zivilkommisar geantwoord dat alle plaatsen voor zieken volzet waren, vooral sedert de aankomst van

de Franse vluchtelingen uit Halluin. Andere gebouwen in Opwijk waren niet geschikt om als ziekenhuis ingericht te worden.

Op 2 juni 1916 stuurt het Provinciaal Oogstbureau een omzendbrief met de vraag een stapelplaats voor granen aan te duiden. In haar antwoord geeft Opwijk aan te kiezen voor een lokaal van het gasthuis van de gemeente en schepen Petrus De Block aan te stellen als bewaker.

In antwoord op een omzendbrief van 15 april 1917 antwoordt de gemeente Opwijk hetzelfde maar nu is August Van Mulders (Dorp 13) aangesteld als bewaker.

(Brievenkopieboek gemeente)

Bereiding van de volkssoep in het gasthuis van Opwijk (foto)

(Getuigenissen van de 'andere oorlog'. Opwijk en Mazenzele 1914-1918)

26 September 1914

... Een paar dagen later heeft men de Keersmaeker ontgraven. ... In 't gasthuis wierd het lichaam gereinigd voor den lijkdienst, die plaats had in de kerk.

(De Stem uit Opwijk, 1-12-15)

Er is te Opwijk een nieuwe onderpastoor:

E. H. Van der Leeuw van Deurne. Hij vervangt

E. H. Walgrave, die nog in 't gasthuis woont en

's Zondags de kindermis leest.

(De Stem uit Opwijk, 1-1-1918)

Kerkhof rond Sint-Pauluskerk

Het oude kerkhof was gelegen rond de St.-Pauluskerk en omvatte ook het vroegere kerkplein tot aan de verdwenen arduinen palen, alsmede een deel van de huidige Kerkstraat en de Markt.

Aanvankelijk paalde maar één openbare weg aan het geheel van het kerkhof, nl. de Heirbaan (de Steenweg - nu Marktstraat).

In vroegere tijden was het kerkhof ook beplant met allerlei fruitbomen en volledig omgracht (in de 17de eeuw gedempt).

Het oude kerkhof werd niet meer gebruikt als begraafplaats sinds de ingebruikname van het nieuw kerkhof (1936) aan de huidige Ringlaan. Er bleef nog één grafmonument ter plaatse behouden (Aloysius Louis Lindemans, † 1933 en zijn echtgenote, Constance de Waepenaert de Kerrebrouck, † 1935 - zie 'Huis Lindemans' hierboven).

Het grootste deel van de oude kerkhofmuur werd afgebroken in 1940.

In het begin van de oorlog werden hier op het kerkhof enkele gesneuvelde soldaten tijdelijk begraven. Duitse soldaten richtten in sep. 1914 schade aan aan de afsluiting.

Tijdens de oorlog werd het kerkhof intensief onderhouden en verfraaid op initiatief van de

gemeente o.a. door werklozen en andere steuntrekkers.

Tegen het einde van de oorlog werden hier enkele Duitse soldaten begraven op ongewijd deel van het kerkhof begraven – zie 't Kasteeltje'.

Een Belgisch soldaat, Alfons Daese, van Gent, gekwetst in de gevechten van 27 september, door een schot in de lenden, eerst opgeraapt in de avond en, zonder verband, naar hier vervoerd, overleed enige uren later. Hij werd begraven op het kerkhof van Opwijk, naast Frans De Keersmaecker en drie andere Belgische jagers, gesneuveld in dezelfde loopgraaf op 't Eekskan, nl. Frans Vernimmen (Moerzeke), Glas (Velzik) en De Bock (St.-Pieters-Kapelle). Onze veldwachter, Jan Hermus, heeft zich in die dagen zeer verdienstelijk gemaakt met alom, ook in Buggenhoutbos, de gevallen Belgische soldaten te gaan opsporen en ze behoorlijk te begraven

(Geschiedenis van Opwijk).

Op 30 september 1914 worden, onder een grote toeloop van volk, Frans De Keersmaecker en de soldaat Alfons Daese plechtig op 't kerkhof ten Grave gedragen.

(Geschiedenis van Opwijk).

Woensdag 9 Sept. 1914

's Morgens eene patrouille hulansen op 't Kerkhof.

Zondag 27 Sept. 1914

Te Opwijk, trekken versche D. troepen, uit Assche (?) rond 6 ½ u. voorbij de kerk, en slaan de arduinen baliën van het kerkhof aan stukken.

Woensdag 30 Sept. 1914

8 uren. Plechtige begrafenis van Al. Daese. In dien zelfden stoet, wordt het ontgraven lijk van den ongelukkigen F. De Keermaeker aangebracht, gedragen door 4 zijner geburen, afgebrande menschen in hunne arme alledaagsche kleeding.

Donderdag 15 April 1915

D. beplanten met bloemen de grafsteden van onze geliefde gesneuvelden (Daese, De Keersmaecker)

Vrijdag 7 Mei 1915

De 3 belg. gesneuvelden, op 't eekskan (grens) begraven, worden door de mannen van jufvrouw Oriane (van Londerzeel) optgraven, en, schier onverwachts, op een hondenkar, door Van Neyghen, naar het Dorp gebracht. Zij worden plechtig op het kerkhof ter aarde gesteld.

Maandag 6^e December 1915

Boompjes worden op het kerkhof geplant door de zorgen van schepen P. De Block (die ook gansch het kerkhof heeft doen omspitten en reinigen).

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

Zaterdag 26 Sept. 1914

De volgende week werd De Keersmaecker ontgraven en 's Woendags om 8 uren begraven op ons kerkhof met eenen Belgischen soldaat, Alfons Daese van Gent, in de ambulancie Lindemans aan zijne wonden bezweken.

Zondag 27 Sept. 1914:

Rond 7 ure vallen hier ruim 500 Duitschers binnen het Dorp. Zij komen van Droeshout en trekken recht naar de kerk. In het doorgaan komen zij aan het kerkhof en slaan met hunne geweren 4 arduinen staken aan stukken, die dienen tot afsluiting van het Kerkhof.

(Verslag van August Van der Velpen, pastoor)

26 September 1914

... Een paar dagen later heeft men de Keersmaecker ontgraven. ... In 't gasthuis wierd het lichaam gereinigd voor den lijkdienst, die plaats had in de kerk. ... Beiden, De Keersmaecker en D'haese rusten onder één heuvelken, op een afgezonderd hoekje van 't kerkhof.

(De Stem uit Opwijk, 1-12-15)

Kaart van 3e november: ... De werkeloze hebben deze laatste tijden schoone werken verricht. Men weet dat degenen die trekken van het comiteit, 2 dagen in de week voor de gemeente moeten werken. Zij hebben al de beken uitgekuischt, al de straten hersteld en nu zijn ze aan 't kerkhof bezig. Het wordt gansch omgedaan, daarna zal er op geplant worden.

(De Stem uit Opwijk, 15-12-1915)

Het kerkhof is geheel veranderd: het is omgespit en langsheen den muur van (van Jan Raes) die nu vol berichten hangt, waar mede de Duitse overheid ons rijkelijk bedeeft, staan, langsheen het kerkhof, eene afwisselende rei van sparreboomkens en bruine pruimelaars; ook langs den Singel en den weg naar de Waag. Drie treurwilgen voltooien dat versieringswerk.

(De Stem uit Opwijk, 15-2-1916)

Sint-Pauluskerk

Kalkzandstenen gebouw, resulterend uit verschillende bouwcampagnes: koor, transept en vieringtoren opgetrokken in overwegend Brabantse gotiek ca. 1410-1420, verwoest samen met praktisch alle omringende huizen van het dorp in 1579 en heropgebouwd tussen 1596 en 1605.

De sacristie langs de zuidzijde werd gebouwd in 1761 in een sierlijke en lichte barokstijl. Het schip is een vergroting van 1773 in classicistische stijl (met behoud van de eerste vier traveeën van de 15de-eeuwse middenbeuk in de oorspronkelijke gotische stijl), met in de

voorgevel (west) een axiaal portaal in laatbarokstijl.

Het bijgebouw langs de noordzijde, op de plaats waar zich tot 1761 de oude sacristie bevond, werd toegevoegd tijdens de grote kerkrestauratie 1979-1982 (verwarmingslokaal).

De St.-Pauluskerk is opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed (Onroerend Erfgoed, een agentschap van de Vlaamse Overheid) - ID: 40401, en is als monument beschermd (toen nog 'klassering' geheten) met een koninklijk besluit van 6 juli 1957.

De kerk werd door de oorlog schier niet beschadigd en niet geplunderd. Ook de klokken werden ongemoeid gelaten. Voor de goede bewaring van een aantal kunsschatten werden veiligheidsmaatregelen genomen.

In 1919 werd op de torenpijler noord-oost een bronzen gedenkplaat geplaatst ter nagedachtenis van 14 parochianen die in 1914-1918 door het oorlogsgeweld omkwamen (gesneuvelde soldaten en burgerslachtoffer Frans De Keersmaecker). Ontwerp en uitvoering: firma Bressers van Gent.

De diensten in de kerk werden logischerwijze vaak aangepast in functie van de oorlogsomstandigheden (bijzondere diensten, sermoenen, herdenking gesneuvelden,...). Opvallend hierbij is ook hoe de parochieverantwoordelijken de groepen van vluchtelingen en geëvacueerden in Opwijk (1917-1918, o.m. uit het Franse Halluin) trachten zo nauw mogelijk te betrekken bij het parochiaal geloofsleven ('afroepen' missen, meldingen van gesneuvelde soldaten van Halluin, sermoenen in 't Frans,...).

Verder werden in de kerk van Opwijk en in de grot van Droeshout gedenkplaten opgericht waarop de namen der gesneuvelde parochianen vereeuwigd werden.

(Geschiedenis van Opwijk).

Zondag 23 Aug. 1914

'S Avonds keert eene duitsche patrouille over het Dorp terug, juist toen de S. Paulusprocessie op het kerkplein geknield is. Er wordt besloten de publieke processieën te staken, en dagelijks den Rozenkrans in de kerk te bidden.

Zondag 27 Sept. 1914

Te Opwijk, trekken versche D. troepen, uit Assche (?) rond 6 ½ u. voorbij de kerk. Niemand waagt zich naar de kerk. Geen hoogmis. Panique in Opw.

Dorp.

Woensdag 30 Sept. 1914

8 uren. Plechtige begrafenis van Al. Daese.

Zondag 4e Oct. 1914

's Morgens (alle zondagen gebeurt er iets bijzon-

ders) onder de 1e mis, panique in de kerk, onvrijwillig verwekt door 2 zaalzangers (Ritten en Léon): gevolg van den aanhoudenden schrik die tusschen het volk heerscht.

Zondag 18 October 1914

Een 15tal Duitschers in de hoogmis.

Zondag, 3e Januari 1915

Streng verbod den brief van Card. Mercier van den predikstoel te lezen; - doch, de voorzorgen zijn reeds genomen, alle man zal hem lezen ... Bedreiging van het sluiten der kerken.

De D. statieoverste, die anders naar de kerk niet gaat, is als spioen in de hoogmis aanwezig. Op het einde van het officie speelt Jan op het orgel, in plechtige akkoorden, het vaderlandsch lied: 'Waar Maas en Schelde vloeien'...

Maandag, 4 Januari. 1915

Te 9 uren, mis en sermoen in de kerk, voor de D. katholieke soldaten, door hunnen almoesenier.

Zondag 7 Februari 1915

Algemeene biddag voor de Vrede, voorgeschreven door Z. H. Benedictus XV. Veel volk te communie. Indrukwekkende plechtigheid 's namiddags.

Zondag, 25 April 1915

Kat H. Dienst voor D. soldaten, in de kerk, na de hoogmis..

Zondag 6 Juni 1915 (H. Sacramentsdag)

Stichtende processie, gevolgd door eene groote bid-dende menigte. Drij soorten van D. op den door-tocht: goede christenen, eerbiedig geknield, beleefde mannen, met blooten hoofd, en ... domme en beschofterikken ..

Maandag 27 September 1915

Plechtige jaargetijde voor onze gesneuvelden van 26/27 Sept. 1914.

Woensdag 17 November 1915

Plechtige lijkdienst van Bernard Miers + 22 Januari, aan den IJzer R.I.P.

Vrijdag 30 Juni 1916

Begravenis van het slachtoffer van Nijverseel.

Woensdag 18 April 1917

Lijkdienst van onzen geboor P. Janssens, gesneuveld in 1916 te Caesbeke (IJzer).

Woensdag 15 Aug. 1917

Fransch sermoen van E.P. Godard O.S.R. dd. onderpastoor van Halluin voor de uitwijkelingen.

Zaterdag 16^e Februari 1918

De D. zijn voornemens de klokken en de orgelpijpen onzer kerken op te eischen.

Woensdag 20 November 1918

Rond 11 uren, aankomst in Opwijk Dorp, onder algemeen gejuich en het luiden van den grooten bromklok van het 11^e Linie (colonel Verreycken) en een groep artillerie.

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

De geestelijkheid zorgde voor het in veiligheid brengen der Remonstrantie (de beste onzer kerk, een stuk van groote waarde), voorts voor de kelken, de Godslampen en ander zilverwerk. Dit alles is buiten het bereik der vijanden en onbeschadigd gebleven. Op de kap van de toren der kerk hebben de Duitschers kort voor den wapenstilstand een gat gemaakt, dat bestemd was om de aankomst der legers van de Bondgenooten te bespieden. Doch zij hebben den tijd niet gehad om er gebruik van te maken.

De kerkelijke plechtigheden.

Het luiden der klokken was verboden van op 3 September 1914.

De brieven of mandementen van onzen Doorluchtigen Kardinaal mochten in de kerk niet gelezen worden, met bedreiging van het sluiten der kerk. Die brieven moesten zelfs aan de Duitschers afgegeven worden.

Kort voor den wapenstilstand was een Duitsch op den toren der kerk geklommen en had een groot gat in de kap gemaakt, om van daar de beweging der geallieerde legers te bespieden, toch dit heeft tot niets meer gediend.

3 Sept. 1914: Er komt verbod de klokken nog te luiden.

30 Sept. 1914: Begrafenis om 8 ure van Fr. De Keersmaeker en Alf. Daese. De eerste wordt gedragen door 4 mannen van 't Eeksen en Daese door 4 ambulanciers. De dienst wordt wel bijgewoond.

(Verslag van August Van der Velpen, pastoor)

26 September 1914

... Een paar dagen later heeft men de Keersmaeker ontgraven. ... In 't gasthuis wierd het lichaam gereinigd voor den lijkdienst, die plaats had in de kerk. Deze was proppensvol; al de menschen wilden de begrafenis van den martelaar bijwonen. De ontroering was groot toen een tweede lijkstoet de kerk binnentrad: 't was de begrafenis van een jongen Belgischen soldaat van het 2de jagers, Alfons Dhaese van Gent, die in den slag bij de statie gevallen was en, in de ambulance van 't pensionnaat overleden. Hij werd gedragen op de schouders door jonge heeren van 't dorp die vrijwillig dienst deden in de ambulance; de Belgische vlag en zijn soldatenpot-sken lagen op het baarkleed.

(De Stem uit Opwijk, 1-12-15)

April 1917

Te beginnen van morgen (maandag 23) zal het uurwerk van den toren één uur vooruitgezet worden, eenieder is vriendelijk verzocht 't huis zijne horloge één uur vooruit te zetten, dezen avond.

September 1917

Te beginnen met toek. Zondag (9 September) zal de

horloge van de kerk 1 uur achteruit gezet worden ... Gelieft toek. Zondag uw uurwerk 't huis 1 uur stil te houden, om gelijk te staan met de uur van de sacristij.

Zaterdag 22 & 29 - 6 ½ u (mis) voor de gesn. soldaten

April 1918

Te beginnen van morgen zal het uurwerk van den toren één uur vooruitgezet worden, eenieder is vriendelijk verzocht 't huis één uur zijne horloge vooruit te zetten, dezen avond.

Juni 1918

Maandag 3 7 ½ u (mis) voor overl. fam. Van Halst-Neffe

Zaterdag 15 / 22 6 ½ u (mis) voor de gesn. soldaten

Juli 1918

Zaterdag 6 / 20 / 27 6 ½ u (mis) voor de gesn. soldaten

Dijnsd. 30 8 u pl. Zielendienst van Achille Verstraete van Halewijn soldaat, gesneuveld bij Namen den 23 Aug. 1914; de vluchtelingen zijn verzocht dien dienst bij te wonen.

September 1918

Gelieve dezen avond (Zondag 22) uw uurwerk 't huis 1 uur stil te houden om gelijk te staan met het uur van de sakristij.

Vrijd. 27 6 ½ u (mis) voor de gesn. soldaten

(Verslagboek Sint-Paulusparochie)

Singel

Een singel is een gracht rond een goed of de weg daarlangs, niet aan de zijde van het goed (vgl. de uitdrukking 'Een stad omsingelen'). Onze Singel was dan oorspronkelijk een pleintje gelegen naast de buitenwal van de Borch. Vermits tot in de 18de-19de eeuw het kerkhof ondermeer ook het gehele huidige plein voor de kerk besloeg, is de oude benaming Singel slechts toponymisch verantwoord enkel voor het westelijk deel (kant Kloosterstraat) van de huidige Singel.

Het plein vóór de St-Pauluskerk was tot in de 19de-begin 20ste eeuw geheel begrepen bij het kerkhof.

Tegenover de kerk in- en uitgang (westgevel) stond tegen een muur van het huis De Roy-Mannaert (herberg 'De gouden leeuw'), latere bakkerij Mannaert) een overdekt afkondigingspodium. Op dit podium kondigde in 1914-1918 de veldwachter (Jan Hermus) na de hoogmis de mededelingen van de Duitse bezetter af.

Kant Kloosterstraat

Op 31 oktober 1920 werd op het plein een gedenksteen ter nagedachtenis van de Opwijkse gesneuvelden van W.O. 1914-18 plechtig onthuld. Het was een kunstwerk van de gekende beeldhouwer Pieter Bracke en architect Creten.

Later verhuisde het monument naar de nieuwe begraafplaats aan de Ringlaan – zie 'Begraafplaats aan de Ringlaan' hierboven.

Een treffende hulde aan de Opwijkse gesneuvelden greep plaats op 31 oktober 1920: een gedenkteken, waarop hun namen gebeiteld staan, werd alsdan plechtig onthuld. Het is een hoogstaand, ernstig kunstwerk van beeldhouwer Pieter Bracke, lid der Koninklijke Academie van België, en architect Cretien. Na enige jaren op de Singel gestaan te hebben verhuisde het naar het nieuwe kerkhof. Het is te hopen dat, wanneer het oud kerkhof zal ingericht worden als openbaar plein, een stemmig hoekje zal gevonden worden, in de schaduw van de kerk, om dit monument weer onder de ogen van de levenden te brengen, opdat de herinnering aan onze duurzame helden niet uitgewist worde ...

(Geschiedenis van Opwijk).

Pastorie

Deze werd gebouwd in 1847 onder pastoor P.J. Van Hemel, deels op de dichtgemaakte buitenste walgracht van de Borch. Het ruime dubbelhuis, in streng neoclassicistische stijl, met bepleisterde voorgevel, is een ontwerp van provinciaal architect Louis Spaak (1804-1893). De goed verzorgde ruime pastorietaanplanting die nog grotendeels ommuurd is, vormt typologisch één geheel met de pastorie. Tot 1952 was de pastorie langs de kant van de Singel afgesloten met een monumentaal hek.

Het gebouw werd enkele jaren geleden nog gerenoveerd.

De pastorie met tuin is opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed (Onroerend Erfgoed, een agentschap van de Vlaamse Overheid) - ID:200145, en is als monument beschermd door het ministerieel besluit van 23 oktober 1997.

Onder de oorlog werd de pastorie enkel bewoond door pastoor Guillelmus Franciscus Augustinus Van der Velpen (Opwijk dec. 1900-juni 1929), onderpastoor Jozef Jan Steven Constant Van Leeuwe (Opwijk 1917-1922) en de meid Virginie Clercx.

De onderpastoors Isidoor Walgrave (Opwijk 1907-1917) en Jozef Willem van Gestel (Opwijk 1912-1928) woonden in een afzonderlijk gebouw op de Singel. Hier woonden ook de meid Joanna Nijs en Elisabeth Cornelius Maas, wed. Joannes Cornelius Van Gestel ('Hollandse', 1918-1920).

Woensdag 2 Sept. 1914

D. troepen nemen positie in de heirbaan terwijl hunne pioniers in de statie, de semaphores doen in de lucht springen. Stukken ijzer vallen op de huizen

van het dorp en in den hof van de pastorie.

Donderdag 8 Oct. 1914

's Avonds organiseren zij 'une bedide fête' bij M. de Pastoor waarop de heer Burgemeester uitgenoodigd wordt. Een champagne flesch ontploft in den gang van de pastorie. Dank den oberartz neemt de wallebakkerij bij tijds een einde.

Zondag 22 Augusti.

Teleurstelling van onzen meier, op zoek naar logies voor D. officieren. Hij wordt, achtereenvolgens, door twee pastoorsmeiden (Virginie en Joken) op fleschen getrokken.

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

Zondag 20 Sept. 1914: kort voor 9 uren wordt onze eerw. heer Pastoor door 4 Duitsche soldaten in de pastorie aangehouden en één hunner neemt hem mede naar den Commandant op Droeshout. Men brengt hem daar in eene herberg waar 16 soldaten in het strooi liggen te slapen. De Commandant, met Duitsche beleefdheid, keert zich met den rug naar den eerw. Heer. Nu volgt de ondervraging. Zijt gij de Pastoor van Opwijk? - Ja, Mijnheer. - Gij zijt beschuldigd eenen draadloozen telegraaf aan uwe woning geplaatst te hebben en van spioenen op den toren uwer kerk toegelaten te hebben.

De eerw. Heer Pastoor ontkent dit alles en zegt dat hij de Pastoor is van Opwijk, doch niet van Droeshout. - Est-ce que vous dites vérité? Vous êtes mon prisonnier. Die beschuldigingen steunen op een eindje ijzerdraad op den toren der kerk van Droeshout ontdekt door den Duitschers.

Dit alles duurt tot rond 2 uren, wanneer de eerw. Heer vrijgelaten wordt.

5 Oct. 1914: Vertrek der pionniers. 7 Duitsche ambulanciers op logist.

(Verslag van August Van der Velpen, pastoor)

De nieuwe onderpastoor, E. H. Van der Leeuw woont op de pastorie.

(De Stem uit Opwijk, 10-10-1918)

Waag

De oude waaglokalen aan de Singel-Kattestraat werden afgebroken in 1935 en vervangen door het huidig complex in een eenvoudige art-decostijl van de hand van architect Paul Semal. Het zijn nu parochielokalen.

De Waag was vroeger het gebouw in het dorp waar o.m. de publieke waag voor de wekelijkse markt ondergebracht was. Ook het officieel ijken van meettoestellen gebeurde daar.

Tijdens WO I was in de (oude) Waag het plaatselijk Hulp- en Voedselcomité (het 'Komiteit') gevestigd (administratie, stapelplaats en uitreiking van de goederen aan de noodhebbende bevolking).

Ook het Opwijks Sint-Vincentiusgenootschap, dat enorm veel hulp leverde aan de noodlijdende bevolking, had er bijwijken haar stek.

Een ander aspect van de oorlogsjaren is de werkzaamheid van het plaatselijk Hulp- en Voedingscomité, dat, in samenwerking met het Nationaal Comité en de Amerikaanse 'Commission for Relief in Belgium', de bevoorrading van de bevolking ter harte nam, steun verleende aan werklozen en noodlijdenden. Dit comité kwam hier, zoals elders, tot stand in november 1914, onder voorzitterschap van Al. Ant. Lindemans. Het was gevestigd in de 'Waag': het was dus daar dat men de mensen zag aanschrijven met hun velerlei kleurige kaarten om de meest verscheidene eetwaren (vele tot dusver onbekende bij onze landse bevolking!) te bemachtigen. In februari 1916 kwam daar nog bij het Werk der Zuigelingenverpleging en Melkverschaffing aan kinderen, waardoor zo vele jonge levens gered werden

(Geschiedenis van Opwijk)

In november 1915 antwoordt de gemeente aan de Zivilkommissar dat er in Opwijk een verkoopplaats voor voedsel bestaan, afhankelijk van het Nationaal Voedingscomité, waar meel en koloniale waren verkocht worden, aangekocht te Brussel en Vilvoorde.

Een verordening van de Gouverneur Generaal van 2 december 1916 verplicht de gemeente in het magazijn van het voedingscomité een verlichting aan te brengen. De gemeente schrijft dan aan het Hoofdkantoor voor gas, water en elektriciteit te Brussel dat zij een leiding in koperdraad of aluminium zal bezigen en vraagt toelating met in bijlage een tekening.

In juni 1916 sluit de gemeente Opwijk zich aan bij de *Magasins Communaux de Bruxelles*.

(Brievenkopieboek gemeente)

Vrijdag, 25^e December 1914

Wij houden, na het Lof, in onze arme Vincentiuszaal, eene algemeene vergadering en geven verslag over onze werkzaamheden gedurende dit jaar, 1914, zoo vreedzaam begonnen en dat op zoo tragische wijze moest eindigen.

Zondag, 28e Februari 1915

Dezen namiddag, alg. vergadering van S. Vinc. in de waag

Goede Vrijdag 29 Meert 1918

Dezen nacht diefstal van 6 zakken koffie en chocolade (voor ongeveer 2000 fr.) in het lokaal van het Comité (waag).

(Oorlogsdagboek Louis Lindemans).

Het voedingscomité staat onder de bescherming van Amerika. Er is een kantonaal-comité dat alle zaterdagen vergadert en de zendingen verdeelt onder de verschillende dorpen. Het comité levert meel, donst, lijnmeel, maïs, gedroogde erwten, koffie, suiker, allerelei opgelegde spijzen enz. en dat

aan tamelijk lage prijzen. Amerika stuurt zelfs allereerste kleedingstukken, en veel! – De Waag is bij ons het magazijn waar alles opgestapeld wordt.

's Zondags na de hoogmis bij 't gerinkel van de bel, roept de champetter wat er binst de week te krijgen is- De waren worden verdeeld en verkocht volgens de behoeftens van elk huisgezin. Aan de waag staat het dan vol: karrekens, kruiwagens, waarnevens bassende honden; langsheen de muur eene rij kommeerende vrouwen met zakskens onder den arm. ...

(De Stem uit Opwijk, 1-5-1916)

Van 't voedingscomité maken deel bijna heel den gemeenteraad, de Commissaris, de veearts Joz. Van Malderen (sic) en eenige werklieden. Als lokalen worden gebruikt de waag en het huis van misken.

(De Stem uit Opwijk, 15-5-1917)

Rijkswachtgebouw Kloosterstraat

Vóór de oorlog was in het huis op de hoek van de Kloosterstraat en de weg naar het Hof ten Hemelrijk (Spechtshof) de gendarmerie gevestigd. In 1914 woonden hier 3 rijkswachters (wachtmeesters) waarvan één met vrouw en kind.

Bij het uitbreken van de oorlog in augustus 1914 werden de meeste rijkswachters binnen eigen eenheden ter beschikking van het leger gesteld.

Van de Opwijkse gendarmen sneuvelde er één: Jules Alphonse Verwimp, ° Olen 02-11-1888, zoon van Jan Baptist en Marie Delphine Daens, wachtmeester der gendarmerie in het provoostschap van de 1e Legerafdeling, gestorven door verdrinking te Izenberge (Alveringen), wijk Nieuwe Molen, op 23-05-1918, begraven B.M.B. Hoogstade.

Met de Duitse bezetting vanaf eind 1914 logeren Duitse soldaten in de vroegere gendarmerie.

Op 20 november 1914 krijgen we een vaste bezetting: een afdeling landsturm-mannen uit Mülheim-aan-de-Roer. Zij blijft hier tot 27 juli 1915 en wordt vervangen door mannen uit Kreveld (tot 10 april 1916). Later treft men onder de bezettende troepen allerlei gasten aan: oude Badische boeren die al eens graag helpen maaien, varkensslachters die de Duitse 'delikatessen'-recepten aan de plaatselijke slaggers medeelen, jonge gereformeerden die zich doen doorgaan voor Polen of Elzassers om bij de bevolking sympathie te vinden, muzikanten die kunnen spelen op allerlei instrumenten. Dag en nacht gaan ze de wacht op in de verlaten, vreedzame dorpstraat. Ons garnizoen telt soms wel een 100-tal manschappen. Wij liggen hier immers op de grens van het Etappen-gebied en daar ontspint zich, vooral in de jaren 1916, 1917 en 1918 een zeer uitge-

breide smokkelhandel, -met of zonder omkoperij van de ter bewaking opgestelde grenswachters ...

(Geschiedenis van Opwijk).

De eerste gendarmerie van Opwijk –eigendom van een particulier (De Roy ?) en door de staat gehuurd- wordt sedert januari 1915 bezet door Duitse soldaten.

(Brievenkopieboek gemeente)

Brieven van 12^e en 22 October. Er loopen nog 'n 70 Duitschers in 't dorp; zij hebben weinig gezag- Zij slapen in het ... de gendarmerie en 't huis er recht over (huis van Wwe Rolier-Moens).

(De Stem uit Opwijk, 15-12-15)

Het aantal d. soldaten die in Opwijk er blijven is

van 300 op een dertigtal gezakt; het meerendeel zijn zieken of herstellenden. Hun overste woont in het barreelhuisje aan het Hof te Eeken en die komt zijn bureel houden in de gendarmerie. De andere zijn gelogeerd in de gendarmerie, ...

(De Stem uit Opwijk, 15-5-1917)

... Al de vluchtelingen van Halewijn spreken met den meesten lof over hun onthaal te Opwijk. Zie-hier wat een van hen ons schrijft: ' ... Er zijn maar 15 Duitschers meer (in de gendarmerie). ...

(De Stem uit Opwijk, 20-3-1918)

B Ambulance N° 1176^P
 établie à Opwijk (Institut Lindemans)

Liste des blessés entrés le 27 septembre 1914

	NOM	PRÉNOMS	RÉGIMENT
1	Cornu	Fernand (Cuesmes)	5 ^e chasseurs à pied
2	Amédée Van de Kerckhove	Amédée (Moesbroek)	id.
3	Steyaert	Joseph (Bergen)	id.
4	Jaspers	Joris (Doornik)	id.
5	Daese	Alfons (Jent)	1 ^{er} inf. de ligne
6	Van Nuffel	Louis (Bougenhout)	21 ^e inf. de ligne
7	Gilmand	Joseph (Soyignies)	Promardier
8	Nerinsky	Raymond (Ruysselt)	21 ^e inf. de ligne
9	Meunier	Edouard (Ellegelles)	1 ^{er} artillerie montée
10	Verasie	Arthur (Woutermaal)	1 ^{er} chasseurs à pied
11	Burssens	Justauf (Heusden)	inf. de ligne
12	circa 20 soldats allemands.		
13			
14	repartis le même soir sauf Daese.		
15			
16			

Bij brief van 14 augustus 1914 wordt door de Belgische legeroverheid aan Louis Lindemans gevraagd de formulieren in te vullen met melding van de namen van de gekwetsten, die in het lazaret nr. 1176, d.i. in het pensionaat, worden verzorgd.